

УЛСЫН НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн” гэж, мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Монгол Улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний бүтэц, зохион байгуулалт, түүнд алба хаах журмыг хуулиар тогтооно” гэж, Гучин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 6-д “улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлж, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах” гэж тус тус заасан нь батлан хамгаалах болон нисэхийн чиглэлээр төрөөс эрх зүйн зохицуулалт хийх үндсэн суурийг бүрдүүлж байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа–2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн тавдугаар зүйлийн зорилт 5.2-т төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлж, чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчлах тухай заасан. Мөн 2015 оны 85 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс”-т батлан хамгаалах бодлого, үйл ажиллагааны харилцааг зохицуулах эрх зүйн цогц байдлыг бүрдүүлэх талаар, 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-д үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулж, ажил үүргийн давхцал, хийдлийг арилгах, харилцан зохицуулалт хийх механизмыг боловсронгуй болгох талаар тус тус заасан нь Улсын нисэхийн чиглэлээр шинэ зохицуулалт хийх шаардлагыг тодорхойлж байна.

Батлан хамгаалах тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.1-д батлан хамгаалах бодлого, тогтолцооны эрх зүйн үндсийг тогтоох асуудал Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд хамаарах, Зэвсэгт хүчний тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.2-т зэвсэгт хүчний чадавхыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр зохион байгуулалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нь Засгийн газрын бүрэн эрхийн хүрээнд багтах тухай тус тус заасан байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 74 дэх хэсэгт Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, 2025 онд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тусгасан.

байгуулалтын өөрчлөлт, холбогдох хуулиудтай уялдуулах шаардлагаас шалтгаалан шинэчлэн найруулах нөхцөл үүсээд байна.

Засгийн газрын дээрх тогтоолын хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Батлан хамгаалахын сайдын 2025 оны А/12 дугаар тушаалаар Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах чиг үүрэг бүхий "Ажлын хэсэг"-ийг байгуулсан. Хуулийн төсөл боловсруулах явцад Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25.1.2-т заасны дагуу нийт заалтын 50-аас дээш хувьд нэмэлт, өөрчлөлт орох нөхцөл үүссэн тул хуулийн төслийг шинэчилсэн найруулгаар боловсруулах нь зүйтэй гэж үзсэн болно.

Нисэхийн салбарт төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагуудын тоо нэмэгдэж, гүйцэтгэх үүргийн цар хүрээ, оролцоо өргөжсөнтэй уялдуулан Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгжийг Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжүүлэн байгуулсан. Иймд Улсын нисэхийн хууль тогтоомж, эрх зүйн баримт бичгийн уялдаа холбоог сайжруулах, хуулийн хийдэл, давхардал, зөрчлийг арилгах, улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, түүний аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын албан хаагчдад тавих мэргэжлийн шалгуур үзүүлэлт, шаардлага, хариуцлагыг өндөржүүлэх, эрх зүйн баталгааг бүрдүүлэх, мөн Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль, Иргэний нисэхийн тухай хуулиуд шинэчлэн батлагдсантай нийцүүлэн Улсын нисэхийн тухай хуулийн төслийг шинэчлэн найруулах зайлшгүй шаардлага үүссэн болно.

1.2. Практик хэрэгцээ, шаардлага

Сүүлийн жилүүдэд Улсын нисэхийн тухай хуулийн үйлчлэлд хамаарах байгууллагууд (Зэвсэгт хүчний Агаарын цэргийн командлал, Онцгой байдлын ерөнхий газар, Хил хамгаалах ерөнхий газар)-ыг улсын агаарын хөлгөөр хангаж, хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэх боломжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр Засгийн газраас бодлогоор дэмжиж ажиллаж байна. Тухайлбал, 2020 оноос хойш Зэвсэгт хүчний Агаарын цэрэг 7, Хил хамгаалах ерөнхий газар 1, Онцгой байдлын ерөнхий газар 4 нэгж агаарын хөлгөөр хүчин чадлаа нэмэгдүүлжээ.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах, холбогдох хууль тогтоомжтой нийцүүлэн боловсронгуй болгож, зарим эрх зүйн харилцааг илүү тодорхой болгох практик хэрэгцээ дараах байдлаар үүсээд байна. Үүнд:

1.Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Засгийн газрын тухай хуульд улсын агаарын хөлөг эзэмшигч байгууллагын үйл ажиллагааг тусгайлан зохицуулаагүй тул хуулийн төслөөр Улсын Их Хурал болон Засгийн газрын бүрэн эрхийн хүрээнд зохицуулалт хийж, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах шаардлагатай.

2.Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагууд сүүлийн жилүүдэд шинэ төрлийн хөлөг нэвтрүүлж, олон улсын гэрчилгээтэй гадаад, дотоодын байгууллага, иргэдтэй хамтран ажиллах болсонтой уялдуулан тусгайлсан эрх зүйн зохицуулалт шаардлагатай болсон.

3.Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан нэгжийг Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад шинээр байгуулсан тул агаарын хөлгийн бүртгэл, нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээ олгох, сунгах, цуцлах, инженер, техникчид, нисгэгчдэд мэргэжлийн үнэмлэх, зэрэглэл олгох, батламжлах, даатгалын харилцааг зохицуулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх шаардлага бий болсон.

Жишээлбэл, Зэвсэгт хүчний Агаарын цэргийн командлал нь Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улсын Мюнхен хотын "AIRBUS Helicopters" компанид үйлдвэрлэгдсэн H145/MBB-BK117 D-3 загварын дунд оврын, хос хөдөлгүүртэй нисдэг тэргийг нэвтрүүлсэн. Тус хөлгийг тусгай болон онцгой үүргийн нислэгт ашиглах бөгөөд түүнийг даатгалд хамруулах эрх зүйн зохицуулалт одоогийн хуульд тусгагдаагүй байна.

4.Хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хуульд нислэгийг "байлдааны үүргийн нислэг", "онцгой үүргийн нислэг", "тусгай үүргийн нислэг", "арилжааны нислэг", "сургууль-байлдааны нислэг", "шалгалт, туршилтын нислэг" гэж ангилдаг. Харин практикт "сургууль-дадлага", "олон улсын", "албан захиалгат" зэрэг нислэгийн төрөл шинээр үүсч, эрх зүйн зохицуулалт шаардагдах болсон.

Жишээлбэл, хил хамгаалах болон онцгой байдлын байгууллагын нислэг нь "сургууль-байлдааны" бус "сургууль-дадлага"-ын шинжтэй, мөн төрийн байгууллагууд арилжааны нислэг хийх эрхгүй тул "албан захиалгат" нислэг хийх хэрэгцээ байна. Олон улсын сургууль, энхийг сахиулах ажиллагаа зэрэг шинэ нөхцөлд "олон улсын нислэг" гэсэн ангилал шаардлагатай болсон.

Иймд дээрх хууль зүйн болон практик шаардлагад нийцүүлэн Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах нь зүйтэй. Ингэснээр хуулийн зохицуулалт тодорхой болж, хэрэглэхэд ойлгомжтой болохын зэрэгцээ давхардал, хийдэл арилж, хууль хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчны үндэс сайжрах юм.

Хоёр.Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг 9 бүлэг, 27 зүйл, 74 хэсэг, 87 заалттайгаар дараах асуудлуудыг тусган боловсруулна. Үүнд:

Нэгдүгээр бүлэгт: хуулийн нийтлэг үндэслэлийг тодорхойлсон харилцааг буюу, хуулийн зорилт, улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомж, үйлчлэх хүрээнд улсын нисэхийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим болон нэр томъёоны тодорхойлолт;

Хоёрдугаар бүлэгт:улсын нисэхийн удирдлагыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулсан зохицуулалтыг тусгана;

Гуравдугаар бүлэгт:улсын нисэхийн үйл ажиллагааны зохицуулалт;

Дөрөвдүгээр бүлэгт:улсын агаарын хөлөг, түүнд хамаарах үйл ажиллагааны зохицуулалтыг тусгана;

Тавдугаар бүлэгт:улсын нисэхийн аэродромын ашиглалттай холбогдсон зохицуулалтыг тусгана;

Зургаадугаар бүлэгт:нислэгийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтыг зохион байгуулахтай холбоотой эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно;

Долдугаар бүлэгт:улсын агаарын хөлгийг эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагааны зохицуулалтын тусгана;

Наймдугаар бүлэгт:улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол зөрчлийг шинжлэн шалгах зохицуулалтыг тусгана;

Есдүгээр бүлэгт:улсын нисэхийн үйл ажиллагаанд хууль зөрчигчид хариуцлага хүлээлгэхтэй холбогдсон харилцааны зохицуулалтыг тус тус тусгана.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар дараах үр дүнд хүрнэ гэж үзэж байна. Үүнд:

Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нислэг үйлдэх болон нислэгийн үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн орчин сайжирна;

Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, нислэг, нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах чиг үүргийг зааж өгснөөр хяналт, хариуцлага сайжирч, хүлээх үүрэг тодорхой болно;

Улсын нисэхийн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, улсын нисэхийн үйл ажиллагаанд оролцогч иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх байгууллагын нисэхийн аюулгүй байдалтай холбоотой хүлээх үүрэг, хариуцлага дээшилнэ;

Улсын нисэхийн тухай хуулийн зөрчил, ойлгомжгүй, тодорхойгүй зохицуулалтуудын давхардал, хийдэл арилж, зохицуулалтгүй байгаа болон ирээдүйд үүсэж болох харилцааг зохицуулах эрх зүйн орчин сайжирч, үр нөлөө дээшилнэ;

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчлэл, түүнийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон төсөвт ямар нэгэн нэмэгдэл зардал үүсэхгүй болно;

Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагууд нислэгийн үйл ажиллагаа хууль, дүрэм, журам, зааврын хүрээнд явуулах, нислэгийн осол, зөрчил гарах нөхцөлийг бууруулах боломж бүрдэнэ.

Иймд хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсанаар нэмэлт төсөв шаардахгүй бөгөөд эрх зүйн зохицуулалтын үр нөлөө мэдэгдэхүйц сайжирна.

Дөрөв. Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, шинэчлэн найруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаар

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, холбогдох бусад хуультай уялдуулан боловсруулна.

Мөн шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй холбоотойгоор одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй “Улсын нисэхийн тухай хууль”-ийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төсөл, Зэвсэгт хүчний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус хамтад нь боловсруулна.

ТАНИЛЦУУЛГА

Улсын нисэхийн тухай хууль нь 2003 онд анх батлагдаж улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн аюулгүй ажиллагаа болон аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон харилцааг зохицуулж байна. Тус хуульд нийгэм, эдийн засгийн өөрчлөлт, бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэх шаардлагын үүднээс нийт 6 удаа холбогдох нэмэлт, өөрчлөлт оруулжээ.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 74-т “Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулж, 2025 онд хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх гэж заасныг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд “Улсын нисэхийн тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн төслийн боловсруулан, хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1-д заасны дагуу төрийн захиргааны төв байгууллагуудын саналыг тусган Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр ажиллаж байна.

Засгийн газрын шийдвэрийн хэрэгжилтийг хангах хүрээнд Батлан хамгаалахын сайдын 2025 оны А/12 дугаар тушаалаар Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах чиг үүрэг бүхий “Ажлын хэсэг”-ийг байгуулан, хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах, үнэлгээний тайланг хийхэд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25.1.2-т заасны дагуу тус хуулийн нийт заалтын 50-аас дээш хувьд нэмэлт, өөрчлөлт орох нөхцөл үүссэн тул “Ажлын хэсэг”-ээс хуулийн төслийг шинэчилсэн найруулгын хэлбэрээр боловсруулах нь зүйтэй гэж үзсэн болно.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа–2050” урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн тавдугаар зүйлийн зорилт 5.2-т төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлж, чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчлах тухай, мөн 2015 оны 85 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс”-т батлан хамгаалах бодлого, үйл ажиллагааны харилцааг зохицуулах эрх зүйн цогц байдлыг бүрдүүлэх талаар, 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан “Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-д үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулж, ажил үүргийн давхцал, хийдлийг арилгах, харилцан зохицуулалт хийх механизмыг боловсронгуй болгох талаар тус тус заасан нь Улсын нисэхийн чиглэлээр шинэ зохицуулалт хийх шаардлагыг тодорхойлж байна.

Сүүлийн жилүүдэд Улсын нисэхийн тухай хуулийн үйлчлэлд хамаарах байгууллагуудын тоо нэмэгдэж, улсын агаарын хөлөг ашиглах, үйл ажиллагааны цар хүрээ улам өсөж байгаа бөгөөд цаашид ч энэ байдал өргөжих хандлагатай байгаатай холбогдуулан Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 486 дугаар тогтоолоор Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгжийг Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжүүлэн байгуулж, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагуудын үйл ажиллагааг нэгдсэн удирдамжаар хангах, хяналт тавих, агаарын хөлгийг бүртгэх, гэрчилгээжүүлэх, нисэхийн инженер-техникийн бүрэлдэхүүний мэргэжлийн эрхийг баталгаажуулах үйл ажиллагааны зарим эрх зүйн зохицуулалтыг өөрчлөх замаар боловсронгуй болгох шаардлага гарсан.

Үүнтэй холбогдуулан улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагуудын эрх зүйн орчныг сайжруулах, нисэхийн аюулгүй ажиллагаа болон аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон Цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллагын эрх үүргийг өөрчлөн тодорхойлох болон Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт түүний удирдлагын тухай хууль, Иргэний нисэхийн тухай хуулиуд шинэчлэн батлагдсантай нийцүүлэн Улсын нисэхийн тухай хууль /шинэчлэн найруулга/-ийн төслийг боловсруулах хэрэгцээ, шаардлага бий болсон.

Улсын нисэхийн тухай хууль /шинэчлэн найруулга/-ийн төслийн үзэл баримтлалаар хуулийн төсөл нь бүтцийн хувьд 9 бүлэг, 27 зүйл, 74 хэсэг, 87 заалттайгаар байхаар боловсруулах юм.

Хуулийн төсөлд улсын нисэхийн асуудлыг удирдан чиглүүлэх асуудлын хүрээнд Улсын Их Хурал, Засгийн газрын бүрэн эрх, Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага болон Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч болон Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагуудын үүрэг, чиглэлийг хуулийн төсөлд нарийвчлан тусгах юм.

Тус хуулийн төсөл батлагдсанаар Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нислэгийн үйл ажиллагаа явуулах эрх зүйн орчин сайжирч, улсын нисэхийн үйл ажиллагаанд оролцогч иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх байгууллагын хүлээх үүрэг, хариуцлага, хяналт, зохицуулалт тодорхой болж, түүнийг дагалдан хуулийг хэрэгжүүлэх бусад эрх зүйн баримт бичгүүд боловсронгуй болох, хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчил арилах зэрэг чухал ач холбогдол бий болно.

Хуулийн төслийг судлан үзэж, холбогдох саналаа ирүүлэн үү.

---o0o---

УЛСЫН НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ (Шинэчилсэн найруулга)

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилго

1.1. Энэ хуулийн зорилго нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэр, агаарын зайд улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн үйл ажиллагааны удирдлага, зохицуулалт, нисэхийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомж

2.1.Улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомж нь энэ хууль, түүнтэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Энэ хуулиар дараах харилцааг зохицуулна.

3.1.1.Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа;

3.1.2. улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагуудын агаарын хөлгийн нислэгийн үйл ажиллагаа;

3.1.3. улсын агаарын хөлгийн нислэгийн хөдөлгөөнийг удирдахтай холбогдсон харилцаа.

4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томьёо

4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томьёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1.“улсын нисэх” гэж улсын агаарын хөлгөөр үйл ажиллагаа гүйцэтгэхтэй холбогдсон цогц ойлголтыг;

4.1.2. “улсын агаарын хөлөг” гэж төрийн цэргийн болон төрийн бусад чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч байгууллагын агаарын хөлгийг;

4.1.3.“улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага” гэж төрийн цэргийн болон төрийн бусад чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагыг;

4.1.4.“байлдааны агаарын хөлөг” гэж байлдаанд ашиглах зориулалтаар зэвсэг, галт хэрэгсэл, тусгай төхөөрөмжөөр тоноглогдсон агаарын хөлгийг;

4.1.5.“Онцгой үүргийн нислэг” гэж Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.1, 6.1.2, 6.1.6, 6.1.7-д заасан албан тушаалтан, иргэнд үйлчлэх нислэгийг;

4.1.6.“Тусгай үүргийн нислэг” гэж тайван цагийн батлан хамгаалах нислэг, хил хамгаалалт, гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх үүрэг гүйцэтгэхтэй холбогдсон нислэг, гамшиг, осол, эрэн хайх, авран туслах, эмнэлгийн яаралтай түргэн тусламж, болон төрийн чиг үүргийг гүйцэтгэх байгууллагуудын ажил, үүргийг гүйцэтгэх зорилгоор үйлдэх нислэгийг;

4.1.7.“Байлдааны үүргийн нислэг” гэж байлдааны үүрэг, байлдааны жижүүрлэлт болон Монгол Улсын агаарын зайн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор үйлдэх нислэгийг;

4.1.8.“Захиалгат нислэг” гэж иргэн, хуулийн этгээдийн захиалгаар үйлдэх нислэгийг;

4.1.9.“Сургууль-байлдааны нислэг” гэж бүх төрлийн буудлага, бөмбөгдөлт, пуужингийн харвалттай нислэг болон олон улсын хээрийн сургууль дадлагын нислэгийг;

4.1.10.“Шалгалт, туршилтын нислэг” гэж агаарын хөлгийг агаар болон газарт шалгах, засвар, техникийн үйлчилгээ, тоног төхөөрөмж суурилуулсны дараа хийх нислэгийг;

4.1.11.“Сургууль-дадлагын нислэг” гэж олон улсын сургууль, хамтарсан болон бие даасан бүх төрлийн дадлага сургалт, эрх олгох нислэгийг;

4.1.12.“аюул тулгарсан агаарын хөлөг” гэж агаарын хөлөг болон зорчигчдод аюул учирч, түүнийг нисэх баг өөрийн үйл ажиллагаагаар арилгаж чадахгүйд хүрсэн, эсхүл агаарын хөлөг холбоогүй буюу байрлал нь тодорхой бус болсон;

4.1.13.“аюулд нэрвэгдсэн агаарын хөлөг” гэж агаарын хөлөг болон зорчигчдод аюул учирч, аюулыг нисэх баг арилгаж чадахгүйд хүрсэн, нислэгийн явгалалт, хөөрөлт, буулт, нислэгийн үед гэмтэж аргагүйдсэн буулт үйлдсэн буюу бүрэн эвдэрсэн;

4.2.Нисэхийн үйл ажиллагаатай холбоотой энэ хуулиар зохицуулаагүй бусад нэр томъёог Иргэний нисэхийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд зааснаар хэрэглэнэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ УЛСЫН НИСЭХИЙН УДИРДЛАГА

5 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын бүрэн эрх

5.1.Улсын Их Хурал улсын нисэхийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

5.1.1.улсын нисэхийн салбарыг хөгжүүлэх талаар төрөөс баримтлах бодлогыг тодорхойлох;

5.1.2.улсын нисэхийн үйл ажиллагааны эрх зүйн баримт бичгийг батлах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

5.1.3.хуульд заасан бусад.

6 дугаар зүйл.Засгийн Газрын бүрэн эрх

6.1.Засгийн Газар нь улсын нисэхийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

6.1.1.улсын нисэхийг хөгжүүлэх бодлого, улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжүүлэх;

6.1.2.улсын нисэхийн эрэн хайх, аврах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг чиглүүлэх;

6.1.3.улсын нисэхийн аэродром байгуулах, өөрчлөх, шилжүүлэх, бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох;

6.1.4.улсын нисэхийг хөгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх;

6.1.5.улсын нисэхийн нисгэгч, инженер техникчид болон нисэхийн тусгай мэргэжлийн жагсаалт, нислэгийн хөдөлмөрийн хөлсний үнэлгээ, тусгай нэмэгдлийг тогтоох;

6.1.6.хуульд заасан бусад.

7 дугаар зүйл.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний бүрэн эрх

7.1.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

7.1.1.улсын нисэхийн багц дүрмийг батлах;

7.1.2.улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ерөнхий шинжээч (байцаагч)-ийг томилох;

7.1.3.Улсын нисэхийн байцаагчийн эрх олгох;

7.1.4.улсын нисэхийн аэродром болон улсын агаарын хөлгийн нислэгийн хөдөлгөөнийг зохицуулахтай холбоотой зарим дүрэм, журмыг ИНЕГ-тай зөвшилцөж батлах;

7.1.5.Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нисгэгч, нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний нислэгийн цагийн хөлсний үнэлгээ, зэрэг, зэрэглэл болон хүнсний хангалтын тусгай нормыг тогтоох.

8 дугаар зүйл.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын эрх, чиг үүрэг

8.1.Улсын нисэхийн талаар төрөөс баримтлах бодлого, хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж, биелэлтийг хангуулна.

8.2.Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын хяналтад байна.

8.3.Улсын нисэхийн хяналт зохицуулалтыг тасралтгүй, үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд нисэхийн мэргэжлээр бэлтгэгдсэн хүний нөөцийн чадавхыг бүрдүүлнэ.

8.4.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан бүтцийн нэгжтэй байна.

8.5.Улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой мэдээллийн санг хөтлөх, холбогдох байгууллагуудтай мэдээлэл солилцоно.

8.6.Улсын агаарын хөлөг, түүний бүрдэл хэсгийн гэрчилгээ, нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, гэрчилгээ, зэрэг, зэрэглэл олгох, түдгэлзүүлэх, цуцлах.

8.7.Улсын нисэхийн дүрэм болон бусад холбогдох эрх зүйн актыг боловсруулах, батлуулах, бүртгүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих.

8.8.Нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээний хугацаа дууссан, нислэгт тэнцэх чадвараа алдсан агаарын хөлгийн нислэгийг зогсоох, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох.

8.9.Улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой хяналт, зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх.

8.10.Нислэгийн аюулгүй байдалд нөлөөлж болзошгүй Улсын нисэхийн дүрмээр зохицуулагдаагүй нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд тодорхой хугацаатай шийдвэр гаргах, холбогдох этгээдэд мэдээлэх.

8.11.Хуульд заасан бусад.

9 дүгээр зүйл.Цэргийн мэргэжлийн дээд удирдлагын байгууллагын чиг үүрэг

9.1.Цэргийн мэргэжлийн дээд удирдлагын байгууллага нь улсын нисэхийн талаар дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

9.1.1.хилийн агаарын бүсэд нислэг үйлдэх зөвшөөрөл олгоно;

9.1.2.онцгой үүргийн нислэгийн зөвшөөрөл олгоно;

9.1.3.байлдааны үүргийн, сургууль-байлдааны үүргийн нислэгийг төлөвлөж, гүйцэтгэнэ;

9.1.4.нислэгийн хөдөлгөөнд хяналт тавина;

- 9.1.5.агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хуулийн 7.1-т заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ;
- 9.2.Хуульд заасан бусад.

10 дүгээр зүйл.Улсын агаарын хөлгөөр үйл ажиллагаа гүйцэтгэгч байгууллагын чиг үүрэг

10.1.Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагад улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалт, хяналт зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий Засгийн газрын тохируулагч болон хэрэгжүүлэгч агентлаг хамаарч, дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

10.1.1.Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын удирдлага нь нислэгийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих шалгагч зэрэглэлтэй нисгэгч, инженерийг энэ хуулийн 5.1.-д заасан нэгжийн дүгнэлтийг үндэслэн томилох, чөлөөлөх;

10.1.2.нисэхийн үйл ажиллагааг тасралтгүй хэрэгжүүлэх мэргэжлийн хүний нөөцийг бүрдүүлэх;

10.1.3.улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нисэхийн аюулгүй байдлыг хангуулах;

10.1.4.нислэгийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтыг хангуулах нэгжтэй, харьяа нисэхийн анги, салбартай байна;

10.1.5.нислэгийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтыг хангуулах нэгж, харьяа нисэхийн анги, салбарыг бий болгох;

10.1.6.энэ хууль, түүнтэй нийцүүлж баталсан эрх зүйн акт, эзэмшиж буй агаарын хөлгийн үйлдвэрлэгчээс гаргасан дүрэм, зааврын хүрээнд нислэгийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх;

10.1.7.нислэгийн аюулгүй байдлыг хангуулах чиглэлээр бүх төрлийн арга хэмжээг зохион байгуулах;

10.1.8.нислэгийн аюулгүй байдлыг хангуулах;

10.1.9.үүргээ гүйцэтгэж байгаа агаарын хөлгийн нисэх багийн амь нас, эрүүл мэндийг даатгуулах;

10.1.10.улсын агаарын хөлгийн нисэх багийн амь нас, эрүүл мэндийг даатгуулах.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ УЛСЫН НИСЭХИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗОХИЦУУЛАЛТ

11 дүгээр зүйл.Улсын нисэхийн дүрэм

11.1.Улсын нисэхийн дүрмээр дараах харилцааг зохицуулна:

11.1.1.улсын агаарын хөлгийг бүртгэх, бүртгэлийн гэрчилгээ, нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээ олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, цуцлах;

11.1.2.нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, зэрэг, зэрэглэл, эрүүл мэндийн гэрчилгээ олгох, сунгах, түдгэлзүүлэх, цуцлах;

11.1.3.улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх;

11.1.4.нисэхийн инженерийн албыг зохион байгуулах;

11.1.5.улсын нисэхийн аэродромын бүртгэл, ашиглалт, хангалтыг зохион байгуулах;

11.1.6.улсын агаарын хөлгийн нислэгийн үйл ажиллагаа, аюулгүй байдалд хяналт тавих;

11.1.7.улсын агаарын хөлгийн нислэгийн хөдөлгөөний үйл ажиллагааг зохицуулах;

11.1.8.эрэн хайх, авран туслах ажиллагааг гүйцэтгэх;

- 11.1.9.улсын нисэхийн агаарын хөлгийн нислэг-техникийн осол зөрчлийг шинжлэн шалгах;
- 11.1.10.нислэгийн дадлагажуурын цогцолборыг ашиглах;
- 11.1.11.иргэний болон цэргийн зориулалттай нисгэгчгүй нисэх төхөөрөмжийг ашиглах.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ УЛСЫН АГААРЫН ХӨЛӨГ, ТҮҮНД ХАМААРАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

12 дүгээр зүйл. Улсын агаарын хөлгийн бүртгэл, нислэгт тэнцэх чадвар

12.1.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь Монгол Улсад бүртгэх улсын агаарын хөлөг, түүний бүрдэл хэсгийн бүртгэлийг хөтөлнө.

12.2.Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага өөрийн өмчлөл, эсхүл эзэмшилд байгаа бусад улсад бүртгэлгүй агаарын хөлгийг улсын нисэхийн дүрмийн дагуу улсын агаарын хөлгийн бүртгэлд бүртгүүлнэ.

12.3.Бүртгэлгүй агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэхийг хориглоно.

12.4.Улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтын хяналт, зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий бүтцийн нэгжийн үзлэг, шалгалтаар нислэгийн аюулгүй байдлыг хангасан агаарын хөлөгт нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээ олгоно.

12.5.Нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээнд түүний хүчинтэй хугацаа, агаарын хөлгийн зориулалт, нислэгийн аюулгүй байдлыг хангахад шаардлагатай ангилал, хязгаарлалт болон бусад мэдээллийг тусгана.

12.6.Улсын агаарын хөлгийг бүртгэх, бүртгэлээс хасах, нислэгт тэнцэх чадварыг тодорхойлох, гэрчилгээ олгох, сунгах, цуцлах үйл ажиллагааг улсын нисэхийн дүрмээр зохицуулна.

12.7.Энэ хууль болон Улсын нисэхийн дүрмийг зөрчсөн тохиолдолд агаарын хөлгийн бүртгэлийн гэрчилгээг түдгэлзүүлэх, эсхүл хүчингүй болгоно.

13 дугаар зүйл. Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын чиг үүрэг

13.1.Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага дараах үүрэгтэй:

13.1.1.энэ хууль, түүнтэй нийцүүлж баталсан эрх зүйн акт, эзэмшиж буй агаарын хөлгийн үйлдвэрлэгчээс гаргасан дүрэм, зааврын хүрээнд нислэгийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх;

13.1.2.нислэгийн аюулгүй байдлыг хангуулах чиглэлээр бүх төрлийн арга хэмжээг зохион байгуулах;

13.1.3.нислэгийн аюулгүй байдлыг хангуулах;

13.1.4.үүргээ гүйцэтгэж байгаа агаарын хөлгийн нисэх багийн амь нас, эрүүл мэндийг даатгуулна;

13.1.5.улсын агаарын хөлгийн нисэх багийн амь нас, эрүүл мэндийг даатгуулах.

13.2.Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага нь нисэх онгоц, нисдэг тэрэгний дадлагажууртай байж болно.

13.3. Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах үүднээс улсын агаарын хөлгийг ашиглах гарын авлага, техник технологийн болон бусад холбогдох баримт бичгийг тухайн үйлдвэрлэгч орны хэл дээр ашиглаж болно.

14 дугаар зүйл. Улсын агаарын хөлгийн дарга, нисэх баг

14.1.Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага нь нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор тухайн төрлийн нислэгийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх шаардлага хангасан нисгэгчийг агаарын хөлгийн даргаар томилно.

14.2.Агаарын хөлгийн дарга, нисэх багийн гишүүд нь батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас олгосон мэргэжлийн хүчин төгөлдөр үнэмлэх, гэрчилгээтэй байна.

14.3.Агаарын хөлгийн дарга нь дараах онцгой нөхцөлд Улсын нисэхийн дүрэмд зааснаас өөр шийдвэр гаргах эрхтэй:

14.3.1.агаарын хөлгийн дарга нислэгийн аюулгүй байдалд илт аюул тулгарсан тохиолдолд агаарын хөлөг болон түүний бүхээгт байгаа хүмүүсийн амь насыг аврах зорилгоор нислэгийн төлөвлөгөө болон нислэгийн хөдөлгөөний удирдагч /удирдлага/-ийн өгснөөс өөр шийдвэр гаргаж болно;

14.3.2.байлдааны үүргийн нислэг гүйцэтгэхээс бусад тохиолдолд Иргэний нисэхийн тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлд заасан бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэх.

14.4.Байлдааны агаарын хөлгийн нисэх багийн гишүүд нь байлдааны үүргийн нислэг үйлдэх үед үнэмлэхийг улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нууцад хадгалуулна.

14.5.Улсын агаарын хөлгийн нисэх багийн бүрэлдэхүүнд олон улсын болон Монгол Улсын иргэний нисэхийн байгууллагаар гэрчилгээжсэн, улсын нисэхийн дүрмийн шаардлагыг хангасан Монгол Улсын болон гадаад улсын иргэн гэрээгээр үүрэг гүйцэтгэж болно.

14.6.Гэрээгээр ажиллах иргэн, хуулийн этгээд нь батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаас холбогдох зөвшөөрлийг авсан байна.

15 дүгээр зүйл.Улсын агаарын хөлгийн нислэгийн ангилал

15.1.Улсын агаарын хөлгийн нислэг дараах ангилалтай байна:

- 15.1.1.байлдааны үүргийн нислэг;
- 15.1.2.онцгой үүргийн нислэг;
- 15.1.3.тусгай үүргийн нислэг;
- 15.1.4.захиалгат нислэг;
- 15.1.5.сургууль-байлдааны нислэг;
- 15.1.6.шалгалт, туршилтын нислэг;
- 15.1.7.сургууль-дадлагын нислэг.

15.2.Байлдааны болон сургууль-байлдааны үүргийн нислэгийг цэргийн мэргэжлийн дээд удирдлагын байгууллагын баталсан дүрмээр зохион байгуулна.

15.3.Улсын агаарын хөлгөөр захиалгат нислэг үйлдэх бол Иргэний нисэхийн тухай хуулийн холбогдох зохицуулалтыг баримтална.

15.4.Улсын агаарын хөлгийг агаарт болон газарт шалгах, засвар, техникийн үйлчилгээ, тоног төхөөрөмж суурилуулсны дараа шалгалт, туршилтын нислэг үйлдэнэ.

15.5.Энэ зүйлийн 15.1.2, 15.1.3, 15.1.4-т заасан нислэг, түүнтэй холбогдон гарах зардлыг тухайн захиалагч байгууллага хариуцна.

16 дугаар зүйл. Улсын агаарын хөлгийн нислэгийн хөдөлгөөний зохицуулалт

16.1.Улсын агаарын хөлгийн байлдааны үүргийн нислэгийн хөдөлгөөний зохицуулалтыг цэргийн мэргэжлийн дээд удирдлагын байгууллагын шийдвэрээр Агаарын цэргийн командлал хэрэгжүүлнэ.

16.2.Улсын агаарын хөлгийн онцгой болон тусгай үүргийн нислэгийн хөдөлгөөнийг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын хамтарсан журмаар зохицуулна.

16.3.Энэ хуулийн 15.1.1, 15.1.2, 15.1.3-д зааснаас бусад нислэгийн хөдөлгөөнийг Улсын нисэхийн дүрмээр зохицуулна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ УЛСЫН НИСЭХИЙН АЭРОДРОМЫН АШИГЛАЛТ

17 дугаар зүйл. Улсын нисэхийн аэродром

17.1.Улсын нисэхийн аэродромыг улсын бүртгэлд бүртгэх, бүртгэлээс хасах, гэрчилгээ олгох, цуцлах, аэродром ашиглах үйл ажиллагаа, түүнд тавигдах шаардлагыг Улсын нисэхийн дүрмээр зохицуулна.

17.2.Улсын нисэхийн аэродром байгуулах, түүний бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох асуудлыг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хариуцна.

17.3.Улсын нисэхийн аэродромын бүртгэлийг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага эрхэлнэ.

17.4.Улсын нисэхийн аэродром орчмын нутаг дэвсгэрийн гадна барилга байгууламж барих, холбооны болон өндөр хүчдэлийн шугам тавих асуудлыг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай урьдчилан тохиролцож шийдвэрлэнэ.

17.5.Улсын нисэхийн аэродромын аюулгүй байдал, ашиглалт, хамгаалалт, бэлэн байдал, аэродромын техник, технологийн баримт бичигт зааснаар тоноглож, ашиглахыг улсын агаарын хөлгөөр үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллага хариуцна.

18 дугаар зүйл. Аэродромыг хамтран ашиглах

18.1.Улсын болон иргэний агаарын хөлгүүд хамтран ашиглах аэродром нь иргэний нисэхийн аэродромд тавигддаг шаардлагыг хангасан байна.

18.2.Улсын болон иргэний нисэхийн аэродромыг хамтран ашиглах журмыг батлан хамгаалах болон иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хамтран тогтооно.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ НИСЛЭГИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ, АЮУЛГҮЙН ХАМГААЛАЛТ

19 дүгээр зүйл. Улсын нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт

19.1.Улсын нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт нь улсын агаарын хөлгийн нислэгийн аюулгүй байдлын болон нислэгийн үйл ажиллагааны хяналтаас бүрдэнэ.

19.2.Улсын нисэхийн аюулгүй байдлын хяналтыг улсын нисэхийн байцаагч хэрэгжүүлнэ.

19.3.Улсын нисэхийн байцаагч нь байцаагчийн эрх, үүргийг заасан үнэмлэхтэй байна.

19.4.Улсын нисэхийн байцаагч нь хяналт тавих мэргэжлийн чиглэлээр 5-аас доошгүй жил ажилласан, дээд боловсролтой, улсын нисэхийн олон улсын эрх зүйн зохицуулалтын зохих мэдлэг, ур чадвартай байна.

19.4.1.улсын нисэхийн байцаагч өөрийн гаргасан шаардлага, нотолгоо, шийдвэр, дүгнэлтийн үнэн зөвийг бүрэн хариуцна.

19.5.Улсын нисэхийн байцаагч нь Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд заасан нийтлэг бүрэн эрхээс гадна дараах бүрэн эрхтэй:

19.5.1.хяналт шалгалт хийх зорилгоор улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбогдолтой объект, барилга байгууламжид саадгүй нэвтрэх;

19.5.2.улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбоотой баримт бичгийн хувийг шаардан гаргуулах;

19.5.3.шаардлагатай тохиолдолд улсын агаарын хөлгийг саатуулах;

19.5.4.холбогдох этгээдийн улсын нисэхийн баримт бичгийг түр хураах.

20 дугаар зүйл. Улсын нисэхийн аюулгүйн хамгаалалт

20.1.Хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол улсын нисэхийн аюулгүйн хамгаалалтыг хангах зорилгоор зорчигчдын бие болон гар тээш, ачаанд агаарын хөлгийг эзэмшигч болон холбогдох мэргэжлийн байгууллага зохих зааврын дагуу үзлэг хийнэ.

20.2.Энэ хуулийн 20.1-т заасан үзлэгээс татгалзсан зорчигч тээвэрлэхийг хориглох ба шаардлагатай гэж үзвэл эрх бүхий байгууллагад шилжүүлнэ.

20.3.Улсын агаарын хөлгөөр онцгой үүргийн нислэг үйлдэх үед аюулгүйн хамгаалалтыг хангах зорилгоор нисэх багийн бүрэлдэхүүнд хамгаалалтын ажилтныг ажиллуулж болно.

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ УЛСЫН АГААРЫН ХӨЛГИЙГ ЭРЭН ХАЙХ, АВРАН ТУСЛАХ АЖИЛ

21 дүгээр зүйл. Эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагаа

21.1.Аюул тулгарсан болон аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлөг, түүний нисэх баг, зорчигчдыг эрэн хайх, тусламж үзүүлэх, тэдгээрийг ослын газраас шилжүүлэн зөөвөрлөх ажиллагааг төрийн захиргааны төв байгууллагын удирдлага дор тухайн агаарын хөлөг эзэмшигчтэй хамтран, тусгайлан бэлтгэгдсэн бие бүрэлдэхүүн, техник хэрэгсэл ашиглан гүйцэтгэнэ.

21.2.Эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагааг улсын болон иргэний нисэхийн байгууллагууд, холбогдох бусад байгууллага хамтран гүйцэтгэж болно.

21.3.Орон нутгийн засаг захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлгийн талаар өөрт мэдэгдсэн мэдээллийг зохих байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх, нисэх баг, зорчигчдын амь насыг аврах, тэдэнд эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй тусламж үзүүлэх, түүнчлэн агаарын хөлөг, түүний баримт бичгийг хамгаалалтад авах үүрэгтэй.

21.4.Энэ хуулийн 21.1 дэх хэсгийг улсын нисэхийн дүрмээр зохицуулна.

22 дүгээр зүйл.Аюулд нэрвэгдсэн агаарын хөлөг, нисэх баг, зорчигчдыг эрэн хайх ажлыг зогсоох

22.1.Аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлөг, нисэх баг, зорчигчдыг эрэн хайх бүх арга хэмжээ үр дүнгүй болсон тохиолдолд эрлийн ажлыг зогсоох шийдвэрийг уг агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар гаргана.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ УЛСЫН НИСЭХИЙН НИСЛЭГ-ТЕХНИКИЙН ОСОЛ ЗӨРЧЛИЙГ ШИНЖЛЭН ШАЛГАХ

23 дугаар зүйл. Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ажиллагаа

23.1. Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ажиллагааг агаарын хөлгийг осол, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хэрэгжүүлнэ.

23.2. Энэ хуулийн 7.1.4-т заасны дагуу томилогдсон ерөнхий шинжээч нь нисгэгч, инженер, эсхүл шинжлэн шалгах чиглэлээр мэргэшсэн нисэхийн бусад мэргэжилтэй, хараат бус, бие даасан байна.

23.3. Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч болон холбогдох бусад этгээд осол, зөрчилд өртсөн агаарын хөлөгтэй холбоотой эд мөрийн баримтыг шинжлэн шалгах ажиллагааг гүйцэтгэж дуусах хүртэл хадгалж, хамгаална.

23.4. Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах албан үүргээ гүйцэтгэсэнтэй нь холбогдуулан аливаа этгээдийн гэм бурууг тогтоох зорилгоор захиргааны болон иргэний, эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх болон шүүн таслах ажиллагаанд гэрчээр оролцуулахыг хориглоно.

24 дүгээр зүйл. Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шалгах ерөнхий шинжээч (байцаагч)-ийн бүрэн эрх

24.1. Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шалгах ерөнхий шинжээч нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

24.1.1. албан үүргээ гүйцэтгэхдээ улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбоотой газруудад саадгүй нэвтрэх;

24.1.2. шинжлэн шалгах ажиллагаанд шаардлагатай мэдээ, судалгаа, тодорхойлолт болон бусад нотлох баримтыг холбогдох хүн, хуулийн этгээдээс шаардан авах;

24.1.3. улсын нисэхийн багц дүрэмд өөрчлөлт оруулах санал гаргах;

24.1.4. улсын агаарын хөлгийн эзэмшигч байгууллагын нислэгийн бэлтгэл, гүйцэтгэлд үнэлэлт өгөх;

24.1.5. улсын нисэхийн техникийн ашиглалтын горимд хяналт тавьж дүгнэлт гаргахад зөвлөмж өгөх;

24.1.6. улсын агаарын хөлгийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийн шалтгааныг үнэн зөв тогтоох, шаардлагатай мэдээ, судалгаа, бусад баримт бичгийг холбогдох этгээдээс шаардан гаргуулж авах.

25 дугаар зүйл. Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ерөнхий шинжээчийн үүрэг

25.1. Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шалгах ерөнхий шинжээч нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

25.1.1. улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ажиллагааг зохион байгуулах;

25.1.2. улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах, ангилах, бүртгэх ажиллагааг гүйцэтгэх;

25.1.3. улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах комиссын дүрмийг, батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнээр батлуулах;

25.1.4. улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах комисс томилуулах тухай саналаа батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнд танилцуулж, шийдвэрлүүлэх;

25.1.5.улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчилтэй холбоотой мэдээллийг цуглуулан дүн шинжилгээ хийж, шалтгаан нөхцөл, нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн талаар тайлан гаргах.

26 дугаар зүйл.Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах комисс, түүний бүрэн эрх

26.1.Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах комисс, түүний бүрэн эрх:

26.1.1.улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчил болсон газарт саадгүй нэвтрэх, шинжлэн шалгах ажиллагаанд хамааралтай ослын үлдэгдэл, эд зүйлст хяналтаа тогтоох;

26.1.2.шинжлэн шалгах ажиллагааны явцад эд мөрийн баримт хамгаалах, агаарын хөлөг, түүний үлдэгдэл байгаа бүсэд зөвшөөрөлгүй этгээд нэвтрэх, эд зүйлс үрэгдэж гэмтэх, алдагдахаас хамгаалах боломжит бүх арга хэмжээг авах;

26.1.3.ослын газрыг хамгаалалтад авах асуудлыг эрх бүхий байгууллагад хандаж шийдвэрлүүлэх;

26.1.4.шинжлэн шалгах ажиллагааг гүйцэтгэхэд шаардлагатай ажиглагч, оролцогчийг томилох;

26.1.5.ослын газрын хамгаалалт буулгах, цаашид шинжлэн шалгах ажиллагаанд шаардлагагүй болсон агаарын хөлөг, түүний бүрдэл хэсэг, эд зүйлсийг хадгалалтаас чөлөөлөх;

26.1.6.шинжлэн шалгах ажиллагааны тайлан гаргах.

26.2. Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийн шалтгааныг тогтоох, шинжлэн шалгах ажиллагаанд шаардлагатай гэж үзвэл дотоод, гадаадын мэргэжилтэн /байгууллага/-ийг оролцуулж болно.

26.3.Улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах комисс нь гарсан осол, зөрчлийн нөхцөл, шалтгааныг тогтоож, цаашид уг осол, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ

27 дугаар зүйл.Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

27.1.Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

27.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд холбогдох хууль тогтоомжид заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

Гарын үсэг

УЛСЫН НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ
/ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/-ИЙН ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫГ
УРЬДЧИЛАН ТАНДАН СУДЛАХ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ

Улсын Их Хурлын 2003 оны нэгдсэн чуулганаар Улсын нисэхийн тухай хуулийг хэлэлцэн баталж, нийгэм, эдийн засгийн өөрчлөлт, бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэх шаардлагын үүднээс нийт 6 удаа холбогдох нэмэлт, өөрчлөлт оруулжээ.

Улсын нисэхийн тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн төслийг боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах үнэлгээний тайланг хийхдээ холбогдох хууль тогтоомжийг судлан үзсэний үндсэн дээр дараах хууль зүйн үндэслэлийн хүрээнд боловсруулах нь зүйтэй гэж үзлээ. Үүнд:

-Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1-д “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн” гэж, мөн зүйлийн 2-т “Монгол Улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний бүтэц, зохион байгуулалт, түүнд алба хаах журмыг хуулиар тогтооно.” гэж, Гучин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 6 дахь заалтад “улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлж, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах” гэж;

-Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Тавдугаар зүйлийн Зорилт 5.2-т “Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлох замаар чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчилна” гэж;

-Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 85 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс” баримт бичгийн 6.2-т “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлого, үйл ажиллагааны харилцааг зохицуулах хууль, эрх зүйн хэм хэмжээний цогц байдлыг хангана” гэж;

-Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 4.1.2-т “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулж, ажил үүргийн давхцал, хийдлийг арилгаж, харилцан зохицуулалт хийх механизмыг боловсронгуй болгоно” гэж;

-Монгол Улсын Батлан хамгаалах тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.1-д “батлан хамгаалах бодлого, тогтолцооны эрх зүйн үндсийг тогтоох” гэж Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд;

-Зэвсэгт хүчний тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 12.1.2-т “зэвсэгт хүчний чадавхыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр зохион байгуулалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх” гэж Засгийн газрын бүрэн эрхэд тус тус заажээ.

Мөн Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 4.1.3-т “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулж, ажил үүргийн давхцал, хийдлийг арилгаж, харилцан зохицуулалт хийх механизмыг боловсронгуй болгоно” гэж заасан нь тус хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хууль зүйн шаардлага гэж үзэж байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 08 дугаар сарын 14-ний өдрийн 41 дүгээр “Батлан хамгаалах яамны үйл ажиллагааны стратеги, зохион байгуулалтын бүтцийн өөрчлөлтийн хөтөлбөр, зохион байгуулалтын бүтэц, орон тооны хязгаар шинэчлэн батлах тухай” тогтоолын 1.8 дахь хэсэгт “Батлан хамгаалах яамны

зохион байгуулалтын бүтцэд “Улсын нисэхийн хэлтэс”-тэй байхаар шинээр тусгасан нь цаг үеэ олсон, улсын нисэхийн тухай хуулийн үйлчлэлд хамаарах байгууллагууд улсын агаарын хөлөгтэй болж, тэдгээрийн мэргэжил арга зүйн удирдамжаар хангах тухайн нэгжийн гүйцэтгэх чиг үүргийг хуульд нарийвчлан тусгаж, цаашид хэрэгжүүлэх шаардлагатай, тулгамдсан асуудлуудыг зохицуулах бодлогын зохицуулалтуудыг тус хуульд тусгах бас нэг хэрэгцээ, шаардлага нь юм.

Нөгөөтээгүүр улсын нисэхийн аюулгүй ажиллагааг хангах, хуульд заасан нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шалгах ерөнхий шинжээчийг томилох, албан тушаалын харьяаллыг тодорхой болгох, нисэхийн үйл ажиллагаа Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын нэгжийн бүрэн эрхэд Улсын нисэхтэй холбоотой эрх зүйн баримт бичгийг боловсронгуй болгож баримтлах үндэслэлийг тусгаж өөрчлөхөөс гадна Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 486 дугаар тогтоолоор улсын нисэхтэй холбоотой хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилтийг боловсронгуй болгох, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагуудыг бодлогын нэгдсэн удирдлагаар хангах, нисэхийн аюулгүй байдалд хяналт тавих, зохицуулалтын тогтолцоог сайжруулах зэрэг асуудлуудыг тусгах зэрэг зүй ёсны шаардлага байгаа болно.

Мөн нисэхийн салбарт төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын тоо, гүйцэтгэх үүргийн цар хүрээ, оролцоо өргөжиж байгаа болон Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад байгуулагдсантай холбогдуулан Улсын нисэхийн хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилттэй холбоотой асуудал, хүндрэл бэрхшээлийг арилгах, улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын албан хаагчид тавих мэргэжлийн чадвар, шаардлага, хариуцлагыг өндөржүүлэх, эрх зүйн орчинг сайжруулах зорилгоор Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт түүний удирдлагын тухай хууль, Иргэний нисэхийн тухай шинэчилсэн найруулгын тухай хуультай уялдуулах ч асуудал байгаа юм.

Практик шаардлагын хувьд Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын (Зэвсэгт хүчний Агаарын цэргийн командлал, Онцгой байдлын Ерөнхий газар, Хил хамгаалах Ерөнхий газар) нислэгийн үйл ажиллагааг Зэвсэгт хүчний Агаарын цэргийн командлалын Улсын нисэхийн хэлтэс “Улсын нисэхийн тухай хууль”, “Агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хууль” бусад холбогдох дүрэм, журам, зааврын хүрээнд улсын агаарын хөлгийн бүртгэл, нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээ олгох, цуцлах, сунгах болон нисэх, инженер техникчдийн бүрэлдэхүүнд нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, зэрэглэл, зэрэг олгох, сунгах, батламжлах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд яаманд шинээр байгуулагдсан Улсын нисэхийн хэлтэс нь дээр дурдсан үүрэг, чиглэл, яам, агентлаг хоорондын нислэгтэй холбоотой харилцаа, нислэгийн аюулгүй ажиллагааг нэгдсэн удирдлагаар ханган ажиллах хууль эрх зүйн орчин зайлшгүй шаардлагатай байна.

2018 тус хуульд орсон нэмэлт, өөрчлөлтөөр Засгийн газрын гишүүний бүрэн эрх, улсын нисэхийн багц дүрэм, байлдааны агаарын хөлгийн нисэх бүрэлдэхүүнд мэргэжлийн үнэмлэх олгохгүй, улсын агаарын хөлгийн ангилал, нислэг-техникийн осол зөрчлийн шинжлэн шалгах зохицуулалтыг өөрчилсөн боловч байлдааны агаарын хөлгийн нислэг, нисэх, инженер, техникчдийн бүрэлдэхүүн, улсын агаарын хөлгийн нислэгийн ангилал, нислэг үйлдэх, нисэх, инженер техникчдийн бүрэлдэхүүнийг батламжлах, бүртгэх, гэрчилгээжүүлэх, нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт, дүрэм, журам, зааврыг уялдуулан зохицуулах, агаарын хөлгийг даатгалын

асуудалд хуулиар зохицуулалт нь орхигдсон зэрэг байдлаас дор дурдсан бэрхшээл, хүндрэлийг арилгаж, хуулийн хийдэл, гажуудлыг засах шаардлагатай байна. Үүнд:

-Улсын нисэхийн талаар хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагын бүрэн эрх тодорхойлох

-Улсын нисэхийн салбарын хөгжлийг төрөөс дэмжих, гүйцэтгэх үүрэг, чадавхыг өргөжүүлэх асуудлыг зохицуулах;

-Улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн орчинд үйл ажиллагаа явуулах гадаадын иргэн болон иргэний нисэхийн нисгэгч, инженер техникийн мэргэжлийн бүрэлдэхүүний зохицуулалтыг тусгах;

-Улсын нисэхийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд заасан нислэгийн ангилалд улсын агаарын хөлгийн зарим байгууллагуудын үйл ажиллагаанд зохицоогүй, шаардлагатай хэмжээнд зохицуулагдаагүй байгааг тусгах;

-Улсын нисэхийн тухай хууль, улсын нисэхийн багц дүрмээс бусад дүрэм, журмуудыг улсын нисэхийн багц дүрмийн хүрээнд багцлах;

-Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад бий болсонтой холбогдуулан Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын эрх, үүрэгт холбогдох эрх зүйн зохицуулалт бий болгож, хуулийн нийцлийг хангах;

-Хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль, тогтоомж, дүрмийн хүрээнд агаарын хөлгийн бүртгэл, гэрчилгээ, нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, зэрэг, зэрэглэл олгох, батламжлах асуудлыг эрх зүйн хувьд тодорхой болгох шаардлага байна.

Шинэчилсэн найруулгын төслөөр цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллагын чиг үүрэг болон улсын агаарын хөлгийн бүртгэл, улсын агаарын хөлгийн дарга, нисэх баг, агаарын хөлгийн даатгалжуулалт, нислэгийн ангилал, эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалтуудад нэмэлтээр шинэ зохицуулалтыг, хуулийн хэд хэдэн зүйлийн хэсэг, заалтад өөрчлөн найруулга хийх замаар боловсронгуй болгоно.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулснаар хуульд заасан эрх зүйн зохицуулалтууд боловсронгуй болох, хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах, холбогдох хууль тогтоомжтой нийцүүлэх замаар хууль тогтоомжийг нэг мөр ойлгож хэрэглэх боломж нэмэгдэх зэрэг олон давуу тал бий болох юм.

Иймд дээр дурдсан тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.5.1-д заасны дагуу Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах нь оновчтой гэж үзсэн болно.

УРЬДЧИЛАН ТАНДАН СУДЛАХ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах” гэж, 12 дугаар зүйлийн 12.1.2-т “хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалыг Засгийн газар баталж мөрдүүлнэ.” гэж тус тус заасны хүрээнд Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ,

шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалын /цаашид Аргачлал гэх/ 2.1-д заасан үе шатны дагуу хийж гүйцэтгэлээ.

НЭГ. АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙСЭН БАЙДАЛ

Улсын Их Хурлын 2003 оны нэгдсэн чуулганаар Улсын нисэхийн тухай хуулийг хэлэлцэн баталж, эдүгээ 22 жилийн хугацаанд тус хуульд холбогдох өөрчлөлтүүдийг оруулсан хэдий ч нийгэм, эдийн засгийн өөрчлөлт, нисэхийн үйл ажиллагааны хөгжил дэвшил, шинээр батлагдсан холбогдох бусад хууль тогтоомжтой нийцүүлэх зэрэг асуудлыг цэгцэлж, боловсронгуй болгох зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага байна гэж үзлээ.

Улсын нисэхийн салбарт төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын тоо, гүйцэтгэх үүргийн цар хүрээ, оролцоо өргөжиж байгаа болон Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад байгуулагдсантай холбогдуулан Улсын нисэхийн хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилттэй холбоотой асуудал, хүндрэл бэрхшээлийг арилгах, улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын албан хаагчид тавих мэргэжлийн чадвар, шаардлага, хариуцлагыг өндөржүүлэх, нэгдсэн удирдлагаар хангах ажил чухлаар тавигдаж байна.

Мөн хуулийн төслөөр эрх зүйн харилцааг сайжруулахтай холбогдсон асуудлаар хүн, хуулийн этгээдээс Хууль тогтоомжийн тухай хуульд заасны дагуу саналыг авч, байгууллагын цахим хаягт байрлуулж саналыг авна.

Иймд Аргачлалын 3-т заасны дагуу асуудалд дүн шинжилгээ хийхдээ асуудлыг тодорхойлж, шийдвэрлэх гэж байгаа асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тогтоож, тухайн асуудлаар эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, бусад этгээдийг оновчтой тогтоож, улмаар түүнийг үүсгэж байгаа шалтгаан, нөхцөлийг тодорхойлохоор зорилоо.

1.1. Асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тодорхойлсон байдал:

Улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбоотой эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтны эрх, үүрэг хэм хэмжээг тодорхойлох, улсын нисэхийн үйл ажиллагаа, зохион байгуулалтыг нэгдсэн удирдлагаар хангах болон улсын агаарын хөлгийн бүртгэл, улсын агаарын хөлгийн дарга, нисэх баг, нислэгийн ангилал, эрэн хайх, авран туслах болон шинээр худалдан авсан хүн тээврийн агаарын хөлгийг даатгалжуулах үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалтууд нэмэх, хуулийн зарим зохицуулалтад өөрчлөн найруулга хийх замаар боловсронгуй болгох шаардлага байгаа болно.

- Эрх зүйн зохицуулалт: Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1-д “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн” гэж, мөн зүйлийн 2-т “Монгол Улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний бүтэц, зохион байгуулалт, түүнд алба хаах журмыг хуулиар тогтооно.” гэж, Гучин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 6 дахь заалтад “улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлж, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах” гэж Засгийн газрын үндсэн бүрэн эрхэд заажээ.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Тавдугаар зүйлийн Зорилт 5.2-т “Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлох замаар чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчилна” гэж; Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 85 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс” баримт бичгийн 6.2-т “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлого, үйл ажиллагааны харилцааг зохицуулах хууль, эрх зүйн хэм хэмжээний цогц байдлыг хангана” гэж; Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 4.1.2-т “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулж, ажил үүргийн давхцал, хийдлийг арилгаж, харилцан зохицуулалт хийх механизмыг боловсронгуй болгоно” гэж, Зэвсэгт хүчний тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 12.1.2-т “зэвсэгт хүчний чадавхыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр зохион байгуулалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх” гэж Засгийн газрын бүрэн эрхэд тус тус заасан нь хуулийн төслийг боловсруулах эрх зүйн хэрэгцээ, шаардлагыг тодорхойлогдож байна.

Практик хэрэгжилтийн байдал: Улсын нисэхийн тухай хуультай холбогдуулан хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах дараах практик хэрэгцээ шаардлага байгааг дээр дурдсан болно.

1.2.Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээдийг тодорхойлсон байдал:

Дээр дурдсан нөхцөл байдлаас дүгнэж үзвэл холбогдох зохицуулалтыг Улсын нисэхийн тухай хуульд тусгахгүй байх нь Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс баримт бичигт болон батлан хамгаалахын багц хуулиудад заасан улсын нисэхийн үйл ажиллагаа, нэгдсэн удирдлага, эрх бүхий байгууллага, алба хаагчийн хууль ёсны эрх ашигт сөргөөр нөлөөлж байна гэж үзэх үндэстэй байна.

	Эрх ашиг нь хөндөгдөх бүлэг	Нөлөөлж буй хэлбэр
1	Улсын нисэхийн тухай хуулийн зохицуулалтад хамаарч байгаа нисэхийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллага, алба хаагч, иргэн хамаарна.	-Тус хуулийн зохицуулалтад хамаарч байгаа байгууллага, алба хаагч, иргэний үйл ажиллагаа, эрх, үүрэгтэй холбогдоно.

1.3.Асуудлыг үүсгэж буй учир шалтгаан:

Холбогдох нөхцөл байдлыг судлан үзвэл дараах учир шалтгаантай байна. Эдгээрийг багцлан үзвэл:

-Улсын нисэхийн талаар хэрэгжүүлэх зарим эрх бүхий байгууллагын бүрэн эрх тодорхойгүй;

-Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг төрөөс дэмжих, гүйцэтгэх үүрэг, чадавхыг өргөжүүлэх асуудлыг хуулиар зохицуулсан асуудал хангалтгүй;

-Улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн орчинд үйл ажиллагаа явуулах гадаадын иргэн болон иргэний нисэхийн нисгэгч, инженер техникийн мэргэжлийн бүрэлдэхүүний талаарх зохицуулалт тодорхой бус;

-Улсын нисэхийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд заасан нислэгийн ангилалд улсын агаарын хөлгийн зарим байгууллагуудын үйл ажиллагаа нь зохицоогүй, шаардлагатай хэмжээнд зохицуулагдаагүй;

-Улсын нисэхийн тухай хууль, улсын нисэхийн багц дүрмээс бусад дүрэм, журмуудыг улсын нисэхийн багц дүрмийн хүрээнд багцлаагүй;

-Шинэ төрлийн хүн тээврийн агаарын хөлгийг даатгалд хамруулахтай холбогдсон зохицуулалт дутмаг;

-Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад байгуулагдсантай холбогдуулан Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын эрх, үүрэгт зохицуулалт хийх;

-Хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль, тогтоомж, дүрмийн хүрээнд агаарын хөлгийн бүртгэл, гэрчилгээ, нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, зэрэг, зэрэглэл олгох, батламжлах асуудлыг тодорхой болгох, хуулийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгах, хууль тогтоомжид нийцүүлэх зэрэг болно.

Хуулийг нэг мөр ойлгож, хэрэгжүүлэх, хуульд нийцүүлэх, шаардлагатай зохицуулалтыг хуульчлах зэрэг асуудлыг тус хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар шийдвэрлэх юм.

ХОЁР. АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОМЬЁОЛСОН БАЙДАЛ

Эрх зүйн зохицуулалтын хувьд тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж холбогдох эрх зүйн зохицуулалтыг нарийвчлан тогтоох асуудал тулгамдаж байна.

Иймд Аргачлалын 4-т заасны дагуу асуудлыг шийдвэрлэх зорилтыг дараах байдлаар тодорхойлж байна.

Зорилт: Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэх, эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтын эрх, үүргийг тодорхойлох, шаардлагатай эрх зүйн зохицуулалтыг тусгах, эрх зүйн орчинг нь боловсронгуй болгох зэрэг бусад хийдэлтэй, гажуудлыг засах асуудлыг хуулиар цэгцлэх” зэрэг болно.

ГУРАВ. АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД, ТЭДГЭЭРИЙН ЭЕРЭГ, СӨРӨГ ТАЛЫГ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ

Асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой хувилбаруудыг тогтоож, Аргачлалын 5-д заасны дагуу зорилгод хүрэх байдал буюу тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар зорилтыг хангаж чадах эсэх, зардал, үр өгөөжийн харьцаа буюу хувилбарыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарах зардал, үзүүлэх сөрөг, эерэг өөрчлөлтийг харьцуулан судалж дараах дүгнэлтийг гаргав.

Хувилбар		Зорилгод хүрэх байдал	Зардал, үр өгөөжийн харьцаа	Үр дүн
1.	Тэг хувилбар	Шийдвэрлэвэл зохих асуудлыг хэвээр нь үргэлжлүүлбэл тодорхой үр дүнд хүрэх боломжгүй.	Нэмэлт зардал гарахгүй ч, асуудлыг үүсгэж буй шалтгаан нөхцөлийг тодорхой хэмжээнд шийдвэрлэнэ.	Үр дүн эерэг

2.	Хэвлэл мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан олон нийтийг соён гэгээрүүлэх	Хэвлэл, мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан тус хууль тогтоомжийн талаар олон нийтийг соён гэгээрүүлэх ажлыг зохион байгуулах нь хууль тогтоомжийн талаар иргэд олон нийтийн ойлголтыг батжуулах хэдий ч асуудлыг шийдвэрлэх боломжгүй.	Хэвлэл, мэдээлэл болон бусад арга хэрэгслээр дамжуулан тус хууль тогтоомжийн талаар олон нийтийг соён гэгээрүүлэх ажлыг зохион байгуулах, хууль тогтоомжийг иргэдэд сурталчлан таниулахтай холбоотойгоор төсвөөс зардал гаргахгүй ч тодорхой хэмжээнд шийдвэрлэнэ.	Үр дүн эерэг, сөрөг
3	Зах зээлийн механизмаар дамжуулан төрөөс зохицуулалт хийх	Тус хуультай хамаарал бүхий асуудлыг зах зээлийн механизмаар дамжуулан төрөөс зохицуулалт хийснээр үр дүнд хүрэх боломжгүй.	Зах зээлийн механизмаар дамжуулан төрөөс зохицуулалт хийснээр үр дүнд хүрэхгүй.	Үр дүн сөрөг
4	Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх	Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх нь улсын нисэхийн харилцаанд чухал нөлөө үзүүлэх хэдий ч асуудлыг бүрэн шийдвэрлэхэд үр дүн муутай байна.	Төрөөс санхүүгийн интервенц хийснээр улсын нисэхтэй холбоотой хөрөнгийн асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой хэдий ч эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгохгүйгээр зохих үр дүнд хүрэхгүй юм.	Үр дүн сөрөг
5	Төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр тодорхой чиг үүргийг гүйцэтгүүлэх	Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 1-д “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.” гэж заасан ба уг үүргийг төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх боломжгүй юм.	Монгол Улсын Үндсэн хуульд зааснаар “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн.” гэж заасан ба уг үүргийг төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх боломжгүй юм.	Үр дүн сөрөг
6	Захиргааны шийдвэр гаргах	Хамрагдах хүрээ, оролцогч талуудын хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, хяналт сайжрах боломж нэмэгдэнэ.	Захиргааны акт гаргах замаар улсын нисэхтэй холбоотой харилцааг шийдэх боломж нэмэгдэнэ.	Тодорхой үр дүнд хүрнэ.
7	Тухайн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах	Улсын нисэхийн талаарх зохицуулалт сайжирна.	Тус хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулснаар тухайн хууль боловсронгуй болох,	Үр дүнтэй

			хуулийг нэг мөр ойлгох, хэрэглэх боломж нэмэгдэнэ.	
--	--	--	--	--

Практик амьдралд тулгарч байгаа зарим асуудлыг хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах замаар шийдвэрлэх талаар холбогдох дүгнэлтийг хийсэн нь Аргачлалын 5.4-т “Дараах тохиолдолд хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хувилбарыг шууд сонгоно: 5.4.4-т “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврын үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу хийсэн үнэлгээнээс тухайн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагатай гэсэн зөвлөмж гарсан бол” гэж заасантай нийцэж байх тул хуулийн төсөл боловсруулах хувилбарыг шууд сонгосон болно.

ДӨРӨВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Аргачлалын 6-д заасны дагуу хувилбарын үр нөлөөг аргачлалд заасны дагуу ерөнхий асуултуудад хариулах замаар нэгтгэн гаргав.

6.1.1.Хүний эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөний үнэлгээ.

ХҮНИЙ ЭРХЭД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ (Хүснэгт 1)

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1. Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж буй эсэх	1.1. Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх			
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх	Тийм	Үгүй	Ялгаварлан гадуурхсан зохицуулалтыг тусгахгүй.
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ялгаварлан гадуурхсан зохицуулалтыг тусгахгүй.
	1.1.3.Энэ нь тодорхой бүлгийн эмзэг байдлыг дээрдүүлэхийн тулд авч буй түр тусгай арга хэмжээ мөн бол олон улсын болон үндэсний хүний эрхийн хэм хэмжээнд нийцэж буй эсэх	Тийм	Үгүй	Энэ нь тодорхой бүлгийн эмзэг байдлыг дээрдүүлэхийн тулд авч буй түр тусгай арга хэмжээ биш.
	1.2. Оролцоог хангах			
	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцох	Тийм	Үгүй	Холбогдох зохицуулалтыг хуульд тусгахдаа эрх, ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа бүлгүүдтэй мэдээлэл

	боломжийг бүрдүүлсэн эсэх			хуваалцаж, оролцоог хангасан.
	1.2.2.Ялангуяа зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж буй, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Бүлгүүдийг тусгайлан тодорхойлж, тэдэнд үзүүлэх үр нөлөөг тооцсон.
	1.3. Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал хариуцлага			
	1.3.1.Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх	Тийм	Үгүй	Хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах боломж нэмэгдэнэ.
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, НҮБ-ын хүний эрхийн механизмаас тухайн асуудлаар өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Шударга, тэгш эрх, үр өгөөжтэй байх нөхцөл, боломжийг бүрдүүлэхэд чиглүүлсэн.
	1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх	Тийм	Үгүй	Хариуцлагатай холбоотой зохицуулалт тусгахгүй.
2. Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1.Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах бол энэ нь хууль ёсны зорилгод нийцсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгахгүй.
	2.2.Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх	Тийм	Үгүй	Зарим хориглолт, хязгаарлалтыг хуулиар тогтоохгүй.
3. Эрх агуулагч	3.1.Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	- Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг байгууллага, албан тушаалтан
	3.2.Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон зохицуулалт байхгүй.
	3.3.Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх	Тийм	Үгүй	Эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзсэн зохицуулалт агуулаагүй.

	3.4.Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх /хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй/	Тийм	Үгүй	Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг агуулаагүй.
4. Үүрэг хүлээгч	4.1.Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм	Үгүй	Төрийн байгууллага, иргэн, байгууллага үүрэг хүлээнэ.
5. Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1.Жендерийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Тийм	Үгүй	Жендерийн үзэл баримтлалтыг зохицуулалт агуулгаагүй.
	5.2.Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Хуульд тусгах зохицуулалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан нийтлэг зарчмын хүрээнд боловсруулагдана.

ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ
(Хүснэгт 2)

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Дэлхийн зах зээл дээр өрсөлдөх чадвар	1.1.Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэхгүй.
	1.2.Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх (эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан)	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Дэлхийн зах зээл дээрх таагүй нөлөөллийг монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх	2.1.Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

чадвар болон тогтвортой байдал	2.2.Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөргөдлийг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжид бэрхшээл, хүндрэл бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1.Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.5.Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсэж байгаа захиргааны зардлын ачаалал	4.1.Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардал (Тухайлбал, мэдээлэх, тайлан гаргах г.м) бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Өмчлөх эрх	5.1.Өмчлөх эрхийг (үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг) хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.3.Оюуны өмчийн (патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг)	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	эрхийг хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх			
6.Инновац болон судалгаа шинжилгээ	6.1.Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Хэрэглэгч болон гэр бүлийн төсөв	7.1.Хэрэглээний үнийн түвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.3.Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.4.Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд буюу урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байр багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Жижиг, дунд үйлдвэр, эсхүл аль нэг салбарт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1.Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Улсын төсвийн зардал нэмэгдэхгүй.
	9.2.Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсхүл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн өөрчлөлт гарахгүй
	9.3.Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болсон.

10.Макро эдийн засгийн хүрээнд	10.1.Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	10.2.Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	10.3.Инфляц нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
11.Олон улсын харилцаа	11.1.Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн байдлаар зөрчилдөхгүй.

НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ
(Хүснэгт 3)

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.1.Шинээр ажлын байр бий болох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй. Бий болсон.
	1.2.Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхотгол бий болгох эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.4.Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1.Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ажлын байранд тогтвортой ажиллах сонирхол нэмэгдэнэ.
	2.2.Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Алба хаагчдын үүрэг хариуцлага сайжирна.
	2.4.Шинээр ажлын стандарт гаргах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй. Ажлын байрны тодорхойлолт гарна.
	2.5.Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	холбогдсон өөрчлөлт бий болгох эсэх			
3.Нийгмийн тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	3.1.Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал үүсгэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэршээлтэй иргэд, ажилгүй иргэд, үндэстний цөөнхөд гэх мэт	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, ёс суртахуун	4.1.Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Төрийн байгууллагын хүлээх үүрэг, хариуцлага нэмэгдэнэ.
	4.3.Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Төрийн захиргааны зарим байгууллагын албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд өөрчлөлт орохгүй.
	4.4.Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлүүлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.5.Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1.Хувь хүн/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.3.Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг (хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ)-т нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1.Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.3.Иргэдийн боловсрол (төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллага) олох, мэргэжил эзэмших, давтан сургалтад хамрагдахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.4.Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.5.Их, дээд сургуулиудын үйл ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1.Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөө үзүүлэхгүй
	7.2.Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.3.Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.4.Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
8.Соёл	8.1.Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Хэл, соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ
(Хүснэгт 4)

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт	Тайлбар
-------------------	---------------------	---------	---------

1.Агаар	1.1.Зохицуулалтын хувилбарын үр дүнд агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Зам тээвэр, түлш, эрчим хүч	2.1.Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Ан амьтан, ургамлыг хамгаалах	3.1.Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Усны нөөц	4.1.Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.3.Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Хөрсний бохирдол	5.1.Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Хөрсийг эвдэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Газрын ашиглалт	6.1.Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.2.Газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	6.3.Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

7.Нөхөн сэргээгдэх/нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялаг	7.1.Нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг өөрөө нөхөн сэргээгдэх чадавхыг нь алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	7.2.Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх	Тийм	Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

6.1.2.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Монгол Улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний бүтэц, зохион байгуулалт, түүнд алба хаах журмыг хуулиар тогтооно.” гэж заасан байна.

Тус хуулийг шинэчлэн найруулснаар хууль боловсронгуй болж, хуулийн зохицуулалт сайжирч, эрх зүйн харилцаанд тодорхой өөрчлөлт гарах чухал нөлөө ач холбогдолтой.

Улсын нисэхийн тухай хуульд шинэчлэн найруулга хийснээр Монгол Улсын Үндсэн хууль болон хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцэх бөгөөд хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа бусад хууль тогтоомжтой аливаа хэлбэрээр зөрчилдөхгүй болно.

-Мөн хууль санаачлагч Засгийн газрын Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 2-т “Монгол Улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний бүтэц, зохион байгуулалт, түүнд алба хаах журмыг хуулиар тогтооно.” гэж, Гучин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 6 дахь заалтад “улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлж, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах” гэсэн эрх зүйн зохицуулалтын хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газрын үндсэн бүрэн эрхийн хүрээнд хуулийн төслийг боловсруулах үйл ажиллагааны хууль зүйн үндэслэл хангагдах юм.

ТАВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАНУУДЫГ ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ ХИЙСЭН БАЙДАЛ

Аргачлалын 7-д зааснаар хувилбаруудын эерэг болон сөрөг талуудыг

-Зорилгод хүрэх байдал;
-Зардал, үр өгөөжийн харьцаа;
-Хүний эрх, эдийн засагт, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө;
-Хууль тогтоомжтой нийцэж буй эсэх;
-Гарч болох сөрөг үр дагавар, түүнийг арилгах хувилбар байгаа эсэх гэсэн шалгуураар дахин нягтлан үзэж дараах дүгнэлтийг хийлээ.

Эрх зүйн орчныг сайжруулахын тулд боловсруулсан зохицуулалтуудын хувилбарт хүний эрхийг зөрчсөн зохицуулалт тусгагдаагүй болно.

Эдийн засгийн үр нөлөө, нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөний хувьд ямар нэгэн сөрөг үр нөлөө байхгүй, улсын төсвөөс зардал гарахгүй, төрийн байгууллагын үүрэг, хариуцлага улам нэмэгдэнэ.

ЗУРГАА. ЗӨВЛӨМЖ

Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 85 дугаар тогтоолоор баталсан Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс баримт бичгийн 6.2-т “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлого, үйл ажиллагааны харилцааг зохицуулах хууль, эрх зүйн хэм хэмжээний цогц байдлыг хангана.” гэсэн, 8.2.2-т “агаарын орон зай, агаарын хилийн халдашгүй дархан байдалд хяналт тавих, хамгаалах” гэсэн, Зэвсэгт хүчний тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2.5-д “зэвсэгт хүчний бүх төрлийн хангалтыг төрөөс баталгаажуулах” гэсэн, мөн хуулийн 6.2.2-т “агаарын хилийн халдашгүй дархан байдал, агаарын зайд хяналт тавих, хамгаалах” зэрэг эрх зүйн зохицуулалт хангагдана.

Иймд Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 74-т “Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулж, 2025 онд хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх гэж заасны хэрэгжилтийг хангах ажлын хүрээнд дээрх харьцуулалтын үр дүнг харгалзан үзэж, тулгамдаж байгаа асуудлыг цогцоор шийдвэрлэх боломжийн хувьд дэвшүүлсэн хувилбаруудыг тус хуульд тусгаж, тус хуулийг төслийг шинэчилсэн найруулгын төслөөр боловсруулан хуулийг батлан хэрэгжүүлэх хувилбар илүү үр дүнд хүрэх юм.

Мөн хуулийн давхардсан, хийдсэн, зөрчигдсөн эрх зүйн зохицуулалтыг засаж холбогдох хууль тогтоомжтой нийцүүлэх асуудлуудыг Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга хийх замаар шийдвэрлэх юм.

---oOo---

УЛСЫН НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ
/ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/-ИЙН ТӨСЛИЙН
ЗАРДЛЫН ТООЦООНЫ ТАЙЛАН

ТАЙЛАН

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 181 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 74-т “Улсын нисэхийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” хуулийн төслийг боловсруулж, 2025 онд хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр заасан.

Улсын Их Хурлаас Улсын нисэхийн тухай хуулийг анх 2003 онд баталж, нийгэм, эдийн засгийн өөрчлөлт, бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн 2004, 2013, 2015, 2018 болон 2023 онд тус тус нэмэлт, өөрчлөлт оржээ.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн холбогдох эрх зүйн зохицуулалтуудыг удирдлага болгон Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулсан ба улсын төсвөөс гарах зардлыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-д үндэслэсэн.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог аргачлалын дагуу тооцох судалгааны зорилго нь иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, төрийн байгууллагад үүсэх зардлын ачааллыг тооцож, цаашид гарах ачааллыг багасгах санал боловсруулахад оршино.

Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцоход дор дурдсан нийтлэг зарчмыг баримталсан. Үүнд:

- Төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг нэг бүрийг оновчтой тодорхойлох;
- Үүрэг гүйцэтгэхэд зарцуулах хугацааг тогтооход бодитой хандах;
- Бодит тоо баримт, мэдээлэлд тулгуурлах;
- Аргачлалд заасан тооцоо хийх үе шатыг баримтлах зэрэг юм.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн 6.1.4-т “улсын агаарын хөлөг, хөдөлгүүр болон газар дээрх дадлагажуур, тэдгээрийн эд анги, бүрэлдэхүүн хэсэг, дэд угсралтын хэсэг, сэлбэг, тоног төхөөрөмж, холбогдох хэрэгслийг гаалийн татвараас чөлөөлөх журмыг батлах”, 6.1.5-д “Улсын нисэхийн нисгэгч, инженер техникчид болон нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний жагсаалт, цалингийн хэмжээ, итгэлцүүрийг тогтоох” гэж Засгийн газрын бүрэн эрхэд тус тус заасан.

Дээр дурдсан зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхэд төсөвт нэмэлт зардал гарахгүй бөгөөд батлан хамгаалах салбарын батлагдсан төсвийн хүрээнд үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулж байна.

Өөрөөр хэлбэл Монгол Улсын батлан хамгаалах тухай хуулийн 20.1-д “Батлан хамгаалах үйл ажиллагааг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.”, Зэвсэгт хүчний тухай хуулийн 18.1-д “Зэвсэгт хүчнийг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.” гэж заасны дагуу Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1-д “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн”, мөн зүйлийн 2-т “Монгол Улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт

хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний бүтэц, зохион байгуулалт, түүнд алба хаах журмыг хуулиар тогтооно.”, Гучин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 6 дахь заалтад “улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлж, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах” гэж, Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Тавдугаар зүйлийн Зорилт 5.2-т “Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлох замаар чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчилна” гэсэн зохицуулалтуудыг бүрэн хэрэгжүүлэх юм.

Хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг хэрэгжүүлэхэд улсын төсөвт ямар нэмэлт зардал үүсэхгүй болно.

---oOo---

УЛСЫН НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ
/ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГА/-ИЙН ТӨСЛИЙН
ҮР НӨЛӨӨНИЙ ҮНЭЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

ТАЙЛАН

Нэг.Ерөнхий зүйл

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд шалгуур үзүүлэлтийн дагуу дүн шинжилгээ хийж, түүний үр нөлөөг тооцож, хуулийн төслийг боловсронгуй болгоход энэхүү үнэлгээний ажлын зорилго оршино.

Энэхүү үнэлгээг Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл (цаашид “хуулийн төсөл” гэх)-ийн зүйл, хэсэгт Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлд заасны дагуу дүн шинжилгээ хийх, үр нөлөөг тооцож, давхардал, хийдэл, зөрчлийг илрүүлэн, хуулийн зүйл, заалтыг ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулахад зөвлөмж өгөх зорилгоор гүйцэтгэв.

Үнэлгээ хийхээр сонгож авсан хуулийн төсөл нь хуулийн шинэчлэн найруулсан төсөл хэлбэрээр боловсруулагдсан байна.

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал” (цаашид “Аргачлал” гэх)-д заасны дагуу дараах үе шатаар хийлээ.

- 1.Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
- 2.Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
- 3.Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
- 4.Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

Хоёр. Хуулийн үр нөлөөг үнэлэх шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон байдал

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах харилцаатай уялдуулан Аргачлалын 2.9-д заасныг үндэслэн 6 шалгуур үзүүлэлтээс зорилгод хүрэх байдал, практикт хэрэгжих боломж, ойлгомжтой байдал, харилцан уялдаа зэрэг 4 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

Шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон үндэслэл буюу шалгуур үзүүлэлтүүд:

1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төслийн зорилго нь үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцэж байгаа байдал, хуулийн төсөлд тусгагдсан зохицуулалтууд нь хуулийн төслийн зорилгод хүрэх боломжтой байдлаар томъёологдсон эсэхийг үнэллээ.

Тус үнэлгээг хийхдээ хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага, хуулийн төслийн зорилго болон зорилгод хүрэхэд чиглэгдсэн, мөн түүнийг тодорхой илэрхийлж чадахуйц арга хэмжээ, зохицуулалтыг сонгож авсан болно.

2.“Практикт хэрэгжих боломж” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зүйл, заалтууд нь тэдгээрийг дагаж мөрдөх болон хэрэгжүүлэх албан тушаалтан, этгээдэд тухайн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломж, нөхцөл байгаа эсэхийг үнэлэхээр сонгосон болно.

3.“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл нь хэрэглэх, хэрэгжүүлэхэд Хууль тогтоомжийн тухай хууль, холбогдох аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан, зөв томъёолсон эсэхийг үнэлэхээр сонгосон болно.

4.“Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалт өөр хоорондоо болон Монгол Улсын Үндсэн хууль, холбогдох бусад хуульд нийцсэн эсэхийг Аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар үнэлгээ хийхээр тооцов.

Гурав. Шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу төслийн үр нөлөөг үнэлсэн байдал

№	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дэвшүүлсэн зорилгыг хангах эсэхийг судлах.
2	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн 5, 6, 7, 8, 9 дүгээр зүйл	Хуулийн төслийн холбогдох зохицуулалт нь бодит байдал дээр хэрэгжих боломжтой эсэхийг судлах.
3	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29, 30 дугаар зүйл, холбогдох аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэх.
4	Харилцан уялдаа	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төсөлд тавигдах нийтлэг шаардлагыг хангасан эсэх.

3.1.“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үзэл баримтлалд тодорхойлсноор хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлд заасан хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хэлбэрээр боловсруулна.

Хуулийн төсөлд Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын зорилтыг Монгол Улсын нутаг дэвсгэр, агаарын зайд улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахаар томъёолжээ.

Мөн Улсын нисэхийн удирдлага, улсын нисэхийн үйл ажиллагааны зохицуулалт, улсын агаарын хөлөг, түүнд хамаарах үйл ажиллагаа, улсын нисэхийн аэродромын ашиглалт, нислэгийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалт, улсын агаарын хөлгийг эрэн хайх, авран туслах ажил, улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол зөрчлийг шинжлэн шалгах зэрэг зохицуулалтуудыг бүлэг болгон тус тус тусгасан.

Түүнчлэн Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллага болох Засгийн газрын тохируулагч болон хэрэгжүүлэгч агентлаг, тэдгээрийн улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалт, хяналт зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх чиг үүргийг тодорхой тусгасан.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын үйлчлэлд хамаарах байгууллагууд (Зэвсэгт хүчний Агаарын цэргийн командлал, Онцгой байдлын Ерөнхий газар, Хил хамгаалах Ерөнхий газар)-ыг улсын агаарын хөлгөөр хангах, хуульд заасан чиг үүргээ гүйцэтгэх боломжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр Засгийн газраас бүх талаар дэмжин ажиллаж байна. Тухайлбал, 2020 оноос хойших хугацаанд Зэвсэгт хүчний Агаарын цэрэг 7, Хил хамгаалах Ерөнхий газар 1, Онцгой байдлын Ерөнхий газар 4 нэгж агаарын хөлгөөр хүчин чадлаа нэмэгдүүлсэн.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын хэрэгжилтийг хангах, холбогдох хууль тогтоомжтой нийцүүлэн боловсронгуй болгож, зарим эрх зүйн харилцааг нарийвчлан тодорхойлох замаар хуулийг илүү боловсронгуй болно.

Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулиудад улсын агаарын хөлөг эзэмшигч байгууллагуудын үйл ажиллагааг зохицуулахтай холбогдсон харилцааг тухайлан тусгаагүй байсныг хуулийн төслөөр Улсын Их Хурал, Засгийн газрын бүрэн эрхэд улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн орчныг боловсронгуй болж;

Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагууд шинэ төрлийн агаарын хөлгөөр нислэгийн үйл ажиллагаа эрхлэх, үйл ажиллагаандаа олон улсын эрх бүхий байгууллагаас гэрчилгээжсэн гадаадын иргэн болон Монгол Улсын иргэний нисэх, бусад хувийн нисэхийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуй нэгж, иргэдтэй хамтран ажиллах болсон нь хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа Улсын нисэхийн тухай хуульд энэ талаарх тусгайлсан эрх зүйн зохицуулалт дутмаг байгааг засаж, энэ талаар эрх зүйн зохицуулалтыг хуульд тусгайлан шинээр нэмж;

Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж шинээр бий болсонтой холбоотойгоор хуульд улсын агаарын хөлгийн бүртгэл, нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээ олгох, цуцлах, сунгах болон нисэх, инженер техникчдийн бүрэлдэхүүнд нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, зэрэглэл, зэрэг олгох, сунгах, батламжлах болон агаарын хөлгийг даатгалд хамааруулахтай холбогдсон харилцааг хуулиар тодорхой зохицуулалттай болж;

Улсын нисэхийн тухай хуулиар нислэгийн ангиллыг “байлдааны үүргийн нислэг”, “онцгой үүргийн нислэг”, “тусгай үүргийн нислэг”, “арилжааны нислэг”, “сургууль-байлдааны нислэг”, “шалгалт, туршилтын нислэг” гэж ангилсан бөгөөд улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагуудын гүйцэтгэх үүрэг, үйл ажиллагааны онцлогоос шалтгаалж “сургууль-дадлагын”, “олон улсын”, “албан захиалгат” нислэгийн ангиллыг нэмж тусгаагүй байсан.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсанаар улсын нисэхийн үйл ажиллагаа, түүний удирдлага, чиг үүрэг тодорхой болж, хуулийг зөв ойлгомжтой хэрэглэх, хуулийг хэрэгжүүлэх бусад эрх зүйн баримт бичгүүд боловсронгуй болж, давхцал, хийдэл бүрэн арилах боломж бүрдэнэ.

3.2. “Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь тооцох хэсгээ тогтоосон байдал

№	Практикт хэрэгжих боломж	Хуулийн төслийн холбогдох зохицуулалт
1	Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээд байгаа эсэх, тэдгээр этгээдэд тухайн хуулийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх боломжтой эсэх	5.1.Улсын Их Хурал улсын нисэхийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 5.1.1.улсын нисэхийн салбарыг хөгжүүлэх талаар төрөөс баримтлах бодлогыг тодорхойлох; 5.1.2.улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийг батлах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих; 5.1.3.хуульд заасан бусад бүрэн эрх. 6.1.Засгийн газар нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 6.1.1.улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулах, улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах; 6.1.2.улсын нисэхийн эрэн хайх, аврах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг чиглүүлэх; 6.1.3.улсын нисэхийн аэродром байгуулах, өөрчлөх, шилжүүлэх, бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох; 6.1.4.улсын агаарын хөлөг, хөдөлгүүр болон газар дээрх дадлагажуур, тэдгээрийн эд анги, бүрэлдэхүүн хэсэг, дэд угсралтын хэсэг, сэлбэг, тоног төхөөрөмж, холбогдох хэрэгслийг гаалийн татвараас чөлөөлөх журмыг батлах; 6.1.5.Улсын нисэхийн нисгэгч, инженер техникчид болон нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний жагсаалт, цалингийн хэмжээ, итгэлцүүрийг тогтоох. 7.1.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 7.1.1.улсын нисэхийн нислэгийн үйл ажиллагааны журмыг холбогдох байгууллагатай зөвшилцөж батлах; 7.1.3.улсын нисэхийн багц дүрмийг батлах;

	7.1.4.улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ерөнхий шинжээчийг томилно; 7.1.5 Улсын нисэхийн байцаагчийн эрх олгох; 7.1.6 Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нисгэгч, нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний хүнсний хангалтын тусгай нормыг тогтоох. 8.1.Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын хяналтад байна. 8.2.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан бүтцийн нэгжтэй байна. 8.3.Улсын нисэхийн хяналт зохицуулалтыг тасралтгүй, үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд нисэхийн мэргэжлээр бэлтгэгдсэн хүний нөөцийн чадавхтай байна. 8.4.Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан бүтцийн нэгж нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 8.4.1.улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой хяналт, зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх; 8.4.2.улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой мэдээллийн санг хөтлөх, холбогдох байгууллагуудтай мэдээлэл солилцох; 8.4.3.улсын агаарын хөлөг, түүний бүрдэл хэсгийн гэрчилгээ, нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, гэрчилгээ, зэрэг, зэрэглэл олгох, түдгэлзүүлэх, цуцлах; 8.4.4.улсын нисэхийн дүрэм болон бусад холбогдох эрх зүйн актыг боловсруулах, батлуулах, бүртгүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих; 8.4.5.нислэгийн аюулгүй байдалд нөлөөлж болзошгүй Улсын нисэхийн дүрмээр зохицуулагдаагүй нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд тодорхой хугацаатай шийдвэр гаргаж, холбогдох этгээдэд мэдээлэх; 8.5.Нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээний хугацаа дууссан, нислэгт тэнцэх чадвараа алдсан агаарын
--	--

	хөлгийн нислэгийг зогсоох, зөвшөөрлийг түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох; 8.6.Хуульд заасан бусад. 9.1.Цэргийн мэргэжлийн дээд удирдлагын байгууллага дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ: 9.1.1.байлдааны үүргийн, сургууль-байлдааны үүргийн нислэгийг төлөвлөх, гүйцэтгэх; 9.1.2.онцгой үүргийн нислэгийн зөвшөөрөл олгох, нислэгийн хөдөлгөөнд хяналт тавина; 9.1.3.хилийн агаарын бүсэд нислэг үйлдэх зөвшөөрөл олгох; 9.1.4.агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хуулийн 7.1-т заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх; 9.1.5.хуульд заасан бусад.
--	---

3.3.“Ойлгомжтой байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд уг хуулийн төсөлд бүхэлд нь дүн шинжилгээ хийж, үр нөлөөг тооцно. (Хуулийн төсөл 9 бүлэг, 27 зүйл).

Хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага болон Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын хоёрдугаар хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлал”-д заасан хуулийн төсөл боловсруулахад тавигдах нийтлэг шаардлагыг тус тус хангасан гэж үзэв.

3.4.“Харилцан уялдаа” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хийсэн үнэлгээ

Хуулийн төслийн зүйл, заалтуудыг үзэхэд уялдаа, холбоог тодорхойлсон байна.

Хуулийн төслийн зүйл, хэсэг, заалт өөр хоорондоо болон Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын батлан хамгаалах тухай хууль, Зэвсэгт хүчний тухай хууль, Цэргийн албаны тухай хууль, Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон бусад хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомжтой зөрчилдөөгүй, үүрэг хүлээсэн байгууллага, албан тушаалтны чиг үүрэгт давхардал үүсээгүй байна.

№	Асуулт	Хариулт	Дүн шинжилгээ
1.	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх;	Тийм	Нийцсэн
2.	Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;	Тийм	Нийцсэн

3.	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байгаа эсэх;	Тийм	Нийцсэн
4.	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;	Тийм	Нийцсэн
5.	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;	Үгүй	Давхардаагүй
6.	Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх;	Тийм	Тусгасан
7.	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	Үгүй	Орхигдуулаагүй
8.	Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Үгүй	Давхардаагүй
9.	Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Үгүй	Тусгаагүй
10.	Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	Үгүй	Тусгаагүй
11.	Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Үгүй	Тусгаагүй
12.	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх;	Үгүй	Хязгаарлаагүй
13.	Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;	Үгүй	Хөндөөгүй
14.	Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй	Тусгаагүй
15.	Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Үгүй	Тусгаагүй
16.	Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.	Тийм	Тусгаагүй

Дөрөв. Үр дүнг үнэлж, зөвлөмж өгөх

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үр нөлөөг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын гуравдугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал”-ын дагуу тооцож дараах дүгнэлт, зөвлөмжийг гаргаж байна.

Үр нөлөөний үнэлгээг хуулийн төсөлд хийхэд сонгосон 4 шалгуур үзүүлэлтүүдээр хуулийн төслийн үзэл баримтлалд заасан зорилгыг хангасан, практикт хэрэгжих боломжтой, хуулийн төслийн томьёолол, зохицуулалт, найруулга нь ойлгомжтой, хоёрдмол утга санаа илэрхийлээгүй, Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад холбогдох хууль тогтоомж болон тухайн хуулийн зүйл, заалттай давхардаагүй, зөрчилдөөгүй гэж дүгнэж байна.

Иймд холбогдох аргачлалд заасны дагуу Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, уялдаа холбоо хангагдсан гэж үзлээ.

Тус үр нөлөөг тооцох үнэлгээг Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн үзэл баримтлалын хүрээнд хийв.

---oOo---

**УЛСЫН НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛ, ЗААЛТАД
ХИЙСЭН ХЭРЭГЖИЛТИЙН ҮР ДАГАВРЫН ҮНЭЛГЭЭ**

2025 он

АГУУЛГА

УДИРТГАЛ.....	3
НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ	4
1.1. Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох нь	4
1.2. Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох	5
1.3. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох	6
1.4. Харьцуулах хэлбэрийг сонгох	7
1.5. Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох	8-11
1.6. Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох	11
ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ.....	12
ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ	13
3.1. Улсын нисэхийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг үнэлсэн байдал	Er
ror! Bookmark not defined.4	
3.1.1. Зорилгод хүрсэн түвшин	14-18
3.1.2. Практикт нийцэж байгаа байдал	18-19
ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ	19-20
НОМ ЗҮЙ	21

УДИРТГАЛ

Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийн 74 дэх хэсэг¹, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрийн 4.4.3.4-т заасан “Хүртээмжтэй төсөв-Тогтвортой өсөлт” зорилтын хүрээнд Зэвсэгт хүчний бэлэн байдал, үүрэг гүйцэтгэх чадавхыг нэмэгдүүлж, төрийн цэргийг хөгжүүлж, бэхжүүлнэ.”² гэх зохицуулалтын хүрээнд хуулийн үйлчлэлд хамаарах улсын агаарын хөлөг эзэмшигч төрийн цэргийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг нэгдсэн бодлого, удирдамжаар хангах, хяналт тавих зэрэг чиг үүргээ хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны зохицуулалтыг тодорхой болгох юм.

Улсын нисэхийн салбарт төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын тоо, гүйцэтгэх үүргийн цар хүрээ, оролцоо өргөжиж, Монгол Улсын Засгийн газрын шийдвэрээр улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад байгуулагдсан болно.

Улсын нисэхийн хууль тогтоомж, бодлогын уялдаа холбоог хангах, хэрэгжилттэй холбоотой суудал, хүндрэл бэрхшээлийг арилгах, хэлтсийн үйл ажиллагаа, бодлогыг хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх, улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын албан хаагчид тавих мэргэжлийн чадвар, шаардлага, хариуцлагыг өндөржүүлэх, нэгдсэн удирдлагаар хангах ажил чухлаар тавигдаж байна.

Иймд хуулийн хэрэгжилтийн өнөөгийн байдлыг үнэлэх, цаашид бэхжүүлэх шаардлагыг тодорхойлох үүднээс Улсын нисэхийн тухай хуулийн зарим зүйл, заалтын хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх судалгааг хийх шаардлагатай гэж үзлээ.

Улсын нисэхийн тухай хуульд хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх судалгааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын зургаадугаар хавсралтаар батлагдсан хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлалын дагуу хийж, гүйцэтгэлээ.

¹ Монгол Улсын Засгийн газрын 2024 оны 01 дүгээр сарын 20-ны өдрийн 181 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийг батлах тухай” 74 дэх хэсэг; холбоос: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17333392407821>

² Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 08 дугаар сарын 27-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай”, 4.4.3.4-д заасан “Хүртээмжтэй төсөв-Тогтвортой өсөлт” зорилтын хүрээнд Зэвсэгт хүчний бэлэн байдал, үүрэг гүйцэтгэх чадавхыг нэмэгдүүлж, төрийн цэргийг хөгжүүлж, бэхжүүлнэ; холбоос: <https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17141368141311>

НЭГ. ТӨЛӨВЛӨХ ҮЕ ШАТ

Улсын нисэхийн тухай хуулийн зарим зүйл, заалтын хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэх судалгааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, үнэлэх гэсэн үндсэн гурван үе шаттайгаар хийж гүйцэтгэв.

Төлөвлөх үе шатанд дараах ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

1. Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох;
2. Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох;
3. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох;
4. Харьцуулах хэлбэрийг сонгох;
5. Шалгуур үзүүлэлтийг томъёолох;
6. Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох.

1.1. Үнэлгээ хийх шалтгааныг тодорхойлох нь

Улсын Их Хурлаас Улсын нисэхийн тухай хуулийг анх 2003 онд баталж, нийгэм, эдийн засгийн өөрчлөлт, бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн 2004, 2013, 2015, 2018 болон 2023 онд тус тус нэмэлт, өөрчлөлт орсон.

Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2028 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэлийн 74 дэх хэсэг, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрийн 4.4.3.4-д заасан “Хүртээмжтэй төсөв-Тогтвортой өсөлт” зорилтын хүрээнд Зэвсэгт хүчний бэлэн байдал, үүрэг гүйцэтгэх чадавхыг нэмэгдүүлж, төрийн цэргийг хөгжүүлж, бэхжүүлнэ.” гэж тусгасан.

Улсын нисэхийн тухай хуульд байлдааны агаарын хөлгийн нислэг, нисэх, инженер, техникчдийн бүрэлдэхүүн, улсын агаарын хөлгийн нислэгийн ангилал, нислэг үйлдэх, нисэх, инженер техникчдийн бүрэлдэхүүнийг батламжлах, бүртгэх, гэрчилгээжүүлэх, нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт, дүрэм, журам, зааврыг уялдуулан зохицуулах, агаарын хөлгийг даатгалын асуудлыг зохицуулаагүй байгааг засах хэрэгцээ шаардлагатай байна. Үүнд:

-Улсын нисэхийн талаар хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагын бүрэн эрх тодорхойлох

-Улсын нисэхийн салбарын хөгжлийг төрөөс дэмжих, гүйцэтгэх үүрэг, чадавхыг өргөжүүлэх асуудлыг зохицуулах;

-Улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн орчинд үйл ажиллагаа явуулах гадаадын иргэн болон иргэний нисэхийн нисгэгч, инженер техникийн мэргэжлийн бүрэлдэхүүний зохицуулалтыг тусгах;

-Улсын нисэхийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд заасан нислэгийн ангилалд улсын агаарын хөлгийн зарим байгууллагуудын үйл ажиллагаанд зохицоогүй, шаардлагатай хэмжээнд зохицуулагдаагүй байгааг тусгах;

-Улсын нисэхийн тухай хууль, улсын нисэхийн багц дүрмээс бусад дүрэм, журмуудыг улсын нисэхийн багц дүрмийн хүрээнд багцлах;

-Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад бий болсонтой холбогдуулан Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын эрх, үүрэгт холбогдох эрх зүйн зохицуулалт бий болгож, хуулийн нийцлийг хангах;

-Хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль, тогтоомж, дүрмийн хүрээнд агаарын хөлгийн бүртгэл, гэрчилгээ, нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, зэрэг, зэрэглэл олгох, батламжлах асуудлыг эрх зүйн хувьд тодорхой болгох хэрэгжилтийн өнөөгийн байдлыг үнэлэх, цаашид бэхжүүлэх шаардлагыг тодорхойлох нь зүйтэй.

1.2. Үнэлгээ хийх хүрээг тогтоох

Судалгааны үнэлгээний хүрээг тогтоох ажиллагаагаар нь хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг судлах явцад агуулгын хувьд чухал ач холбогдолтой, нөлөөлөл үзүүлэх хамгийн гол зохицуулалтыг тодорхойлдог.

Үнэлгээний хүрээг үнэлгээ хийх болсон шалтгаантай харилцан уялдаа, хамааралтайгаар тогтооно. Ингэхдээ үнэлгээний хүрээгээр тодорхойлогдсон эерэг, сөрөг нөхцөл байдал, хүндрэл бэрхшээл, тулгамдсан асуудал, үр дагавар бүхий харилцаатай холбогдсон хуулийн зохицуулалтыг болон хуулиар зохицуулах шаардлагатай асуудлуудыг сонгоно. Ингэхдээ хуулийн зарим зүйл, хэсэг, заалтыг болон хуульд заавал тусгах шаардлагатай асуудлуудыг сонгож болно.

Энэхүү судалгаагаар Улсын нисэхийн тухай хуульд тусгагдсан зарим зохицуулалт болон хуульд тусгах шаардлагатай зохицуулалтуудыг аль болох агуулгын хувьд бүхэлд нь тусгав. Үүнд:

1.Улсын нисэхийн тухай хууль

- Улсын нисэхийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйл;³
- Улсын нисэхийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйл;⁴

2.Хуульд тусгах шаардлагатай зохицуулалтууд

- Улсын нисэхийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг;⁵
- Улсын нисэхийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэг;⁶
- Улсын нисэхийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэг;⁷

³ 12 дугаар зүйл.Улсын агаарын хөлөг байрлах аэродром

12.1.Улсын нисэхийн аэродром байгуулах, түүний бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг Улсын нисэхийн багц дүрмээр тогтооно.
12.2.Цэргийн зориулалттай нисэхийн аэродром байгуулах, түүний бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох асуудлыг Зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагчтай зөвшилцөн Засгийн газар шийдвэрлэнэ.

12.3.Улсын нисэхийн аэродромын бүртгэлийг цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага эрхэлнэ. 12.4.Улсын нисэхийн аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрийн гадна барилга байгууламж барих, холбооны болон өндөр хүчдэлийн шугам тавих асуудлыг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай урьдчилан тохиролцож шийдвэрлэнэ.

⁴ 16 дугаар зүйл. Эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагаа

16.1.Аюул тулгарсан болон аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлөг, нисэх баг, зорчигчдыг эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагааг цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага тухайн агаарын хөлөг эзэмшигчтэй хамтран тусгайлан бэлтгэгдсэн бие бүрэлдэхүүн, техник хэрэгсэл ашиглан гүйцэтгэнэ.

16.2.Эрэн хайх, авран туслах нислэгийг улсын болон иргэний нисэхийн байгууллагууд хамтран гүйцэтгэж болно.

16.3.Орон нутгийн засаг захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлгийн талаар өөрт мэдэгдсэн мэдээллийг зохих байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх, нисэх баг, зорчигчдын амь насыг аврах, тэдэнд эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй тусламж үзүүлэх, түүнчлэн агаарын хөлөг, түүний баримт бичгийг хамгаалалтад авах үүрэгтэй.

⁵ 5.1.Улсын Их Хурал улсын нисэхийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ: 5.1.1.улсын нисэхийн салбарыг хөгжүүлэх талаар төрөөс баримтлах бодлогыг тодорхойлох;

5.1.2.улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийг батлах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих;

5.1.3.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

⁶ 6.1.Засгийн газар нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

6.1.1.улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулах, улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах;

6.1.2.улсын нисэхийн эрэн хайх, аврах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг чиглүүлэх;

6.1.3.улсын нисэхийн аэродром байгуулах, өөрчлөх, шилжүүлэх, бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох;

6.1.4.улсын агаарын хөлөг, хөдөлгүүр болон газар дээрх дадлагажуур, тэдгээрийн эд анги, бүрэлдэхүүн хэсэг, дэд угсралтын хэсэг, сэлбэг, тоног төхөөрөмж, холбогдох хэрэгслийг гаалийн татвараас чөлөөлөх журмыг батлах;

6.1.5.Улсын нисэхийн нисгэгч, инженер техникчид болон нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний жагсаалт, цалингийн хэмжээ, итгэлцүүрийг тогтоох.

⁷ 7.1.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

7.1.1.улсын нисэхийн нислэгийн үйл ажиллагааны журмыг холбогдох байгууллагатай зөвшилцөж батлах;

- Улсын нисэхийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4 дэх хэсэг;⁸
- Улсын нисэхийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2 дахь хэсэг;⁹
- Улсын нисэхийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйл;¹⁰
- Улсын нисэхийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.5 дахь хэсэг;¹¹

1.3. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгож тогтоох

“Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу Улсын нисэхийн тухай хуулийн зарим зүйл, заалтын хэрэгжилтийг үнэлэхэд оновчтой, бодитой, хэмжиж болохуйц байдлыг баримталж, мөн үнэлгээний хүрээ, онцлогоос хамааран дараах хоёр шалгуур үзүүлэлтийг сонгов. Үүнд:

1. Зорилгод хүрсэн түвшин;
2. Практикт нийцэж байгаа байдал.

I. “Зорилгод хүрсэн түвшин” шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон үндэслэл

Хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийхэд зорилгод хүрсэн түвшин шалгуур үзүүлэлтийг хэрэглэх нь зохимжтой байдаг. Энэхүү онцлог нь тус судалгааны зорилгод нийцэж буй юм.

Мөн зорилгод хүрсэн түвшин нь хэдийгээр харьцангуй хийсвэр ч тус шалгуур үзүүлэлт нь хуулийн үйлчлэлийн үр нөлөөнд ерөнхий дүн шинжилгээ хийхэд чухал үүрэгтэй байдаг.

7.1.3.улсын нисэхийн багц дүрмийг батлах;

7.1.4.улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ерөнхий шинжээчийг томилно;

7.1.5.Улсын нисэхийн байцаагчийн эрх олгох;

7.1.6.Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нисгэгч, нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний хүнсний хангалтын тусгай нормыг тогтоох.

⁸ 8.4.Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан бүтцийн нэгж нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

8.4.1.улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой хяналт, зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх;

8.4.2.улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой мэдээллийн санг хөтлөх, холбогдох байгууллагуудтай мэдээлэл солилцох;

8.4.3.улсын агаарын хөлөг, түүний бүрдэл хэсгийн гэрчилгээ, нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, гэрчилгээ, зэрэг, зэрэглэл олгох, түдгэлзүүлэх, цуцлах;

8.4.4.улсын нисэхийн дүрэм болон бусад холбогдох эрх зүйн актыг боловсруулах, батлуулах, бүртгүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

8.4.5.нислэгийн аюулгүй байдалд нөлөөлж болзошгүй Улсын нисэхийн дүрмээр зохицуулагдаагүй нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд тодорхой хугацаатай шийдвэр гаргаж, холбогдох этгээдэд мэдээлэх;

⁹ 10.2. Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллага дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

10.2.1.улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нисэхийн аюулгүй байдлыг хангуулна;

10.2.2.нисэхийн үйл ажиллагааг тасралтгүй, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх мэргэжлийн хүний нөөцтэй байна;

10.2.3.Нислэгийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтыг хангуулах нэгжтэй, харьяа нисэхийн анги, салбартай байна;

10.2.4. Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын нислэгийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих шалгагч зэрэглэлтэй нисгэгч, инженерийг Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан бүтцийн нэгжийн дүгнэлтийг үндэслэн томилох, чөлөөлөх;

¹⁰ 13 дугаар зүйл. Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын чиг үүрэг

13.1.Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага дараах үүрэгтэй:

13.1.1.энэ хууль, түүнтэй нийцүүлж баталсан эрх зүйн акт, эзэмшиж буй агаарын хөлгийн үйлдвэрлэгчээс гаргасан дүрэм, зааврын хүрээнд нислэгийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх;

13.1.2.нислэгийн аюулгүй байдлыг хангуулах чиглэлээр бүх төрлийн арга хэмжээг зохион байгуулах;

13.1.3.үүргээ гүйцэтгэж байгаа агаарын хөлгийн нисэх багийн амь нас,эрүүл мэндийг даатгуулна.

13.2.Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага нь нисэх онгоц, нисдэг тэрэгний дадлагажууртай байж болно.

13.3. Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах үүднээс улсын агаарын хөлгийг ашиглах гарын авлага, техник технологийн болон бусад холбогдох баримт бичгийг тухайн үйлдвэрлэгч орны хэл дээр ашиглаж болно.

¹¹ 19 дүгээр зүйл. Улсын нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт

19.5. Улсын нисэхийн байцаагч нь Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд заасан нийтлэг бүрэн эрхээс гадна дараах бүрэн эрхтэй:

19.5.1.хяналт шалгалт хийх зорилгоор улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбогдолтой объект, барилга байгууламжид саадгүй нэвтрэх;

19.5.2.улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбоотой баримт бичгийн хувийг шаардан гаргуулах;

19.5.3.шаардлагатай тохиолдолд улсын агаарын хөлгийг саатуулах;

19.5.4.шаардлагатай тохиолдолд холбогдох этгээдийн улсын нисэхийн баримт бичгийг түр хураах;

Иймд Улсын нисэхийн тухай хууль болон хуулиар зохицуулах шаардлагатай асуудлуудыг сонгон зарим зүйл, заалтын хэрэгжилтийг үнэлэхэд тохиромжтой гэж үзлээ.

Энэхүү шалгуур үзүүлэлтээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн зүйл, заалт нь хэрэгжиж эхэлснээс хойших хугацаандаа анх батлагдах үед төлөвлөсөн зорилгодоо хүрсэн эсэхийг тогтооно.

II. “Практикт нийцэж байгаа байдал” шалгуур үзүүлэлтийг сонгосон үндэслэл

“Практикт нийцэж байгаа байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд Улсын нисэхийн тухай хуулийн /шинэчилсэн найруулга/-ын зарим зүйл заалт практикт хэрхэн хэрэгжиж байгаа, түүний эерэг, сөрөг үр дагавар, хэрэгжүүлэхэд хүндрэл, бэрхшээл гарч байгаа эсэхийг тодорхойлохыг зорьсон.

1.4. Харьцуулах хэлбэрийг сонгох

Хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн үр дагаврыг үнэлэхдээ түүний хэрэгжилттэй холбоотой үүссэн асуудал буюу үнэлэх болсон шалтгаан, тогтоосон хүрээ, шалгуур үзүүлэлтээс хамааран, аль болох тохиромжтой харьцуулах хэлбэрийг сонгодог. Харьцуулах доор дурдсан хэлбэрүүд байна. Үүнд:

- 1/ байх ёстой ба одоо байгаа;
- 2/ хууль батлагдахаас өмнөх ба хууль батлагдсанаас хойш;
- 3/ хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш;
- 4/тохиолдол судлах.

Дээрхээс “хууль батлагдахаас өмнөх ба хууль батлагдсанаас хойш”, “хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш”, “тохиолдол судлах” харьцуулах хэлбэрийг энэхүү судалгаанд тохиромжтой гэж үзэж сонгов.

“Хууль батлагдахаас өмнөх ба хууль батлагдсанаас хойш” харьцуулах хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн зарим зүйл, заалт хүчин төгөлдөр үйлчлэхээс өмнөх нөхцөл байдлыг хууль тогтоомж, хүчин төгөлдөр хэрэгжсэний дараах нөхцөл байдал буюу хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн явцад гарч байгаа үр дагавартай харьцуулан дүн шинжилгээ хийхийг хэлнэ.

“Хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш” харьцуулах хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн зарим зүйл, заалт хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш нөхцөл байдал хэрхэн өөрчлөгдсөнийг он дарааллаар судалж тогтооход чиглэгдэнэ.

“Тохиолдол судлах” харьцуулах хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн зарим зүйл, заалт нь өөр өөр нөхцөл буюу тохиолдолд хэрхэн хэрэгжиж буй байдлыг харьцуулан дүн шинжилгээ хийхийг зорьсон.

1.5. Шалгуур үзүүлэлтийг томьёолох

“Шалгуур үзүүлэлтийг томьёолох” гэдэг нь сонгосон шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр тодорхой таамаглал дэвшүүлэх буюу асуулт тавьдаг бөгөөд үнэлгээний

хүрээнд хамаарах зохицуулалтад “зорилтод хүрсэн түвшин ямар байна вэ?”, “практикт хэрхэн нийцэж байна вэ?” гэх асуултын хүрээнд гүйцэтгэлээ.

Хүснэгт 1. Зорилгод хүрсэн түвшин шалгуур үзүүлэлт.

Үнэлгээний хүрээ	Тогтоосон шалгуур үзүүлэлт	Харьцуулах хэлбэр	Шалгуур үзүүлэлт
	Зорилгод хүрсэн түвшин		
Улсын агаарын хөлөг байрлах аэродром. /Улсын нисэхийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйл/	Тус хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1-д “Улсын нисэхийн аэродром байгуулах, түүний бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг Улсын нисэхийн багц дүрмээр тогтооно.” гэж, мөн зүйлийн 12.2-д “Цэргийн зориулалттай нисэхийн аэродром байгуулах, түүний бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох асуудлыг Зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагчтай зөвшилцөн Засгийн газар шийдвэрлэнэ.” гэж, мөн зүйлийн 12.3-д “Улсын нисэхийн аэродромын бүртгэлийг цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага эрхэлнэ.” мөн хуулийн 12.4-т “Улсын нисэхийн аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрийн гадна барилга байгууламж барих, холбооны болон өндөр хүчдэлийн шугам тавих асуудлыг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай урьдчилан тохиролцож шийдвэрлэнэ.” гэж тус тус хуульчилсан. Эдгээр зүйл, заалт нь Улсын нисэхийн тухай хуулиар хүлээсэн Улсын агаарын хөлөг байрлах аэродромын талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулахад нийцэж байгаа эсэхэд үнэлэлт өгнө.	“Тохиолдол судлах” харьцуулалтын хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд Улсын агаарын хөлөг байрлах аэродром нь мөн хуулийн зорилготой нийцэж, хууль тогтоомжтой зөрчилдөөгүй судална.	Улсын агаарын хөлөг байрлах аэродром нь хуулийн зорилгод нийцэж, хууль тогтоомжтой зөрчилдөөгүй байх.
Эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагаа. /Улсын нисэхийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1 дэх хэсэг/	Тус хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1-д “Аюул тулгарсан болон аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлөг, нисэх баг, зорчигчдыг эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагааг цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага тухайн агаарын хөлөг эзэмшигчтэй хамтран тусгайлан бэлтгэгдсэн бие бүрэлдэхүүн, техник хэрэгсэл ашиглан гүйцэтгэнэ.” гэж, мөн зүйлийн 16.2-д “Эрэн хайх, авран туслах нислэгийг улсын болон иргэний нисэхийн байгууллагууд хамтран гүйцэтгэж болно.” гэж, мөн зүйлийн 16.3-д “Орон нутгийн засаг захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлгийн талаар өөрт мэдэгдсэн мэдээллийг зохих байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх, нисэх баг, зорчигчдын амь насыг аврах, тэдэнд эмнэлгийн болон	“Тохиолдол судлах” харьцуулалтын хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлд Эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагаа нь мөн хуулийн зорилготой нийцэж, хууль тогтоомжтой зөрчилдөөгүй судална.	Эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагаа нь хуулийн зорилгод нийцэж, хууль тогтоомжтой зөрчилдөөгүй байх.

	бусад зайлшгүй тусламж үзүүлэх, түүнчлэн агаарын хөлөг, түүний баримт бичгийг хамгаалалтад авах үүрэгтэй.” гэж тус тус хуульчилсан. Эдгээр зүйл, заалт нь Улсын нисэхийн тухай хуулиар хүлээсэн эрэн хайх, авран туслах ажлыг зохион байгуулах талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулахад нийцэж байгаа эсэхэд үнэлэлт өгнө.		
--	--	--	--

Хүснэгт 2. Хуульд тусгах шаардлагатай зохицуулалт

Үнэлгээний хүрээ	Тогтоосон шалгуур үзүүлэлт	Харьцуулах хэлбэр	Шалгуур үзүүлэлт
	Зорилгод хүрсэн түвшин		
Улсын Их Хурлын бүрэн эрх. /Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг/	Тус хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д “Улсын Их Хурал улсын нисэхийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ.” гэж, мөн зүйлийн 5.1.1-д “улсын нисэхийн салбарыг хөгжүүлэх талаар төрөөс баримтлах бодлогыг тодорхойлох,” гэж, мөн зүйлийн 5.1.2-д “улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийг батлах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих,” гэж мөн зүйлийн 5.1.3-д “хуульд заасан бусад бүрэн эрх.” гэж тус тус хуульчилсан. Эдгээр зүйл, заалт нь Улсын нисэхийн тухай хуулиар хүлээсэн бүрэн эрх, улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулахад нийцэж байгаа эсэхэд үнэлэлт өгнө.	“Тохиолдол судлах” харьцуулалтын хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан Улсын Их Хурлын бүрэн эрх нь мөн хуулийн зорилготой нийцэж, хууль тогтоомжтой зөрчилдөөгүй эсэхийг судална.	Улсын Их Хурлын бүрэн эрх нь хуулийн зорилгод нийцэж, хууль тогтоомжтой зөрчилдөөгүй байх.
Засгийн газрын бүрэн эрх /Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэг/	Тус хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт заасан бүрэн эрх нь Улсын нисэхийн тухай хуулиар хүлээсэн бүрэн эрх, улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулахад нийцэж байгаа эсэхэд үнэлэлт өгнө.	“Тохиолдол судлах” харьцуулалтын хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1, дэх хэсэгт заасан Засгийн газрын бүрэн эрх нь мөн хуулийн зорилготой нийцэж байгаа эсэхийг судална.	Засгийн газрын бүрэн эрх нь хуулийн зорилгод нийцэж буй эсэх.
Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний бүрэн эрх /Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэг/	Тус хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэгт заасан “Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ.” нь Улсын нисэхийн тухай хуулиар хүлээсэн бүрэн эрх, улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулахад нийцэж байгаа эсэхэд үнэлэлт өгнө	“Тохиолдол судлах” харьцуулалтын хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-д заасан зохицуулсан Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний бүрэн эрх мөн хуулийн зорилготой нийцэж байгаа эсэхийг судална.	Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний бүрэн эрх нь хуулийн зорилгод нийцэж буй эсэх.
Батлан хамгаалах асуудал	Тус хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4-д заасан “Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан бүтцийн нэгж	“Тохиолдол судлах” харьцуулалтын хэлбэрээр Улсын	Батлан хамгаалах асуудал

эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын чиг үүрэг /Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 8 дугаар зүйлийн 8.4/	нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:" нь Улсын нисэхийн тухай хуулиар хүлээсэн чиг үүрэг, улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулахад нийцэж байгаа эсэхэд үнэлэлт өгнө	нисэхийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4-д Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын чиг үүрэг нь мөн хуулийн зорилготой нийцэж байгаа эсэхийг судална.	эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын чиг үүрэг нь хуулийн зорилгод нийцэж буй эсэх.
Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын чиг үүрэг /Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 10 дугаар зүйлийн 10.2/	Тус хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2-д "Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллага дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:" нь Улсын нисэхийн тухай хуулиар хүлээсэн чиг үүрэг, улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулахад нийцэж байгаа эсэхэд үнэлэлт өгнө	"Тохиолдол судлах" харьцуулалтын хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2-д заасан Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын чиг үүрэг нь мөн хуулийн зорилготой нийцэж байгаа эсэхийг судална.	Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын чиг үүрэг нь хуулийн зорилгод нийцэж буй эсэх.
Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын чиг үүрэг /Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 13 дугаар зүйлийн 13.1/	Тус хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1-д "Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага дараах үүрэгтэй:" 13.1.1-д "энэ хууль, түүнтэй нийцүүлж баталсан эрх зүйн акт, эзэмшиж буй агаарын хөлгийн үйлдвэрлэгчээс гаргасан дүрэм, зааврын хүрээнд нислэгийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх;" 13.1.2-д "нислэгийн аюулгүй байдлыг хангуулах чиглэлээр бүх төрлийн арга хэмжээг зохион байгуулах;" 13.1.3-д "үүргээ гүйцэтгэж байгаа агаарын хөлгийн нисэх багийн амь нас,эрүүл мэндийг даатгуулна." гэж хуульчилсан. Улсын нисэхийн тухай хуулиар хүлээсэн чиг үүрэг, улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулахад нийцэж байгаа эсэхэд үнэлэлт өгнө	"Тохиолдол судлах" харьцуулалтын хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1-д заасан Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын чиг үүрэг нь мөн хуулийн зорилготой нийцэж байгаа эсэхийг судална	Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын чиг үүрэг нь хуулийн зорилгод нийцэж буй эсэх.

Хүснэгт 3. Практикт хүрсэн түвшин шалгуур үзүүлэлт.

Үнэлгээний хүрээ	Тогтоосон шалгуур үзүүлэлт	Харьцуулах хэлбэр	Шалгуур үзүүлэлт
	Практикт хүрсэн түвшин шалгуур үзүүлэлт		
Улсын нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт /Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 19 дугаар зүйлийн 19.5/	Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 19 дугаар зүйлийн 19.5-д "Улсын нисэхийн байцаагч нь Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд заасан нийтлэг бүрэн эрхээс гадна дараах бүрэн эрхтэй:" 19.5.1-д "хяналт шалгалт хийх зорилгоор улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбогдолтой объект, барилга байгууламжид саадгүй нэвтрэх;" 19.5.2-д "улсын нисэхийн үйл	"Тохиолдол судлах" харьцуулалтын хэлбэрээр Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын 19 дугаар зүйлийн 19.5-р зохицуулж буй эрх зүйн хэм хэмжээний практик хэрэгжилтийг судална.	Улсын нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт эрх зүйн зохицуулалт практик хэрэгжиж байгаа эсэх.

	ажиллагаатай холбоотой баримт бичгийн хувийг шаардан гаргуулах;" 19.5.3-т "шаардлагатай тохиолдолд улсын агаарын хөлгийг саатуулах;" 19.5.4-д "шаардлагатай тохиолдолд холбогдох этгээдийн улсын нисэхийн баримт бичгийг түр хураах;" гэж хуульчилсан. Энэхүү зүйл заалтыг хэрэгжүүлэхэд ойлгомжтой бичигдэж чадсан эсэх, тус зүйлийг хэрэгжүүлснээр практикт ямар нэг сөрөг үр дагавар гарч байгаа эсэх буюу хэрэгжүүлэхэд асуудал үүсэж буй, үүсэж байсан тухай судлаачид хэрхэн үзэж байгаа талаар судална		
--	---	--	--

1.6. Мэдээлэл цуглуулах аргыг сонгох

Энэхүү судалгааны ажлын хүрээнд үнэлгээ хийх хуулийн зүйл, заалтын зорилгод хүрсэн түвшин, практик хэрэгжилтийг илрүүлэх зорилгоор шүүхийн шийдвэр буюу шүүхийн практик, энэхүү сэдвээр бичсэн эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, илтгэл уншиж судлах, түүхчилсэн судалгаа хийх, харьцуулсан судалгаа хийх, судалгааны тайлан унших, харьцуулалт хийх, холбогдох байгууллагаас судалгааг гаргуулах зэрэг аргыг ашиглана.

Мэдээлэл цуглуулах аргын хувьд "Байгаа мэдээллийг цуглуулж ашиглах" аргыг сонгон хэрэгжүүллээ. Байгаа мэдээллийг цуглуулах хүрээнд тухайн чиглэлээр бичигдсэн холбогдох хууль тогтоомж, эрдэм шинжилгээний нэгэн сэдэвт бүтээл, гарын авлага, эрдэм шинжилгээний болон бусад хурлын эмхэтгэл, эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, судалгааны тайланг цуглуулж үнэлгээ хийхэд ашигласан болно.

ХОЁР. ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮЕ ШАТ

Улсын нисэхийн тухай хуулийн зарим зүйл заалтын хэрэгжилтийн үр дагаварт үнэлгээ хийх судалгааны мэдээллийг цуглуулахдаа баримт бичгийн судалгаа, харьцуулсан судалгааны аргад тулгуурлан гүйцэтгэв.

Баримт бичгийн судалгаа: Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх, хууль тогтоомж, сурах бичиг, эрдэм шинжилгээний нэгэн сэдэвт бүтээл, гарын авлага,

эрдэм шинжилгээний болон бусад хурлын эмхэтгэл, эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, судалгааны тайланг цуглуулж үнэлгээ хийхэд ашигласан болно.

Тус судалгаанд ашигласан эх сурвалжийг судалгааны эх сурвалж хэсгээс харна уу.

ГУРАВ. ҮНЭЛЭХ ҮЕ ШАТ

Энэхүү үнэлэх үе шатанд Улсын нисэхийн тухай хуулийн зарим зүйл заалтуудыг сонгосон шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үнэлнэ.

3.1.Улсын нисэхийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг үнэлсэн байдал

3.1.1. Зорилгод хүрсэн түвшин

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл заалт	Үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт
1	12 дугаар зүйл;	Зорилгод хүрсэн түвшин
2	16 дугаар зүйл;	Зорилгод хүрсэн түвшин

12 дугаар зүйл.Улсын агаарын хөлөг байрлах аэродром

12.1.Улсын нисэхийн аэродром байгуулах, түүний бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг Улсын нисэхийн багц дүрмээр тогтооно.

12.2.Цэргийн зориулалттай нисэхийн аэродром байгуулах, түүний бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох асуудлыг Зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагчтай зөвшилцөн Засгийн газар шийдвэрлэнэ.

12.3.Улсын нисэхийн аэродромын бүртгэлийг цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага эрхэлнэ.

12.4.Улсын нисэхийн аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрийн гадна барилга байгууламж барих, холбооны болон өндөр хүчдэлийн шугам тавих асуудлыг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай урьдчилан тохиролцож шийдвэрлэнэ.

16 дугаар зүйл.Эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагаа

16.1.Аюул тулгарсан болон аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлөг, нисэх баг, зорчигчдыг эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагааг цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага тухайн агаарын хөлөг эзэмшигчтэй хамтран тусгайлан бэлтгэгдсэн бие бүрэлдэхүүн, техник хэрэгсэл ашиглан гүйцэтгэнэ.

16.2.Эрэн хайх, авран туслах нислэгийг улсын болон иргэний нисэхийн байгууллагууд хамтран гүйцэтгэж болно.

16.3.Орон нутгийн засаг захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлгийн талаар өөрт мэдэгдсэн мэдээллийг зохих байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх, нисэх баг, зорчигчдын амь насыг аврах, тэдэнд эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй тусламж үзүүлэх, түүнчлэн агаарын хөлөг, түүний баримт бичгийг хамгаалалтад авах үүрэгтэй.

№	Үнэлгээ хийх хуулийн зүйл заалт	Үнэлгээ хийх шалгуур үзүүлэлт
1	5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэг;	Зорилгод хүрсэн түвшин
2	6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэг;	Зорилгод хүрсэн түвшин
3	7 дугаар зүйлийн 7.1 дэх хэсэг;	Зорилгод хүрсэн түвшин
4	8 дугаар зүйлийн 8.4 дэх хэсэг;	Зорилгод хүрсэн түвшин
5	10 дугаар зүйлийн 10.2 дахь хэсэг;	Зорилгод хүрсэн түвшин
6	13 дүгээр зүйлийн 13.1 дэх хэсэг.	Зорилгод хүрсэн түвшин

5 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын бүрэн эрх

5.1.Улсын Их Хурал улсын нисэхийн талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

5.1.1.улсын нисэхийн салбарыг хөгжүүлэх талаар төрөөс баримтлах бодлогыг тодорхойлох;

5.1.2.улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийг батлах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих;

5.1.3.хуульд заасан бусад бүрэн эрх.

6 дугаар зүйл.Засгийн газрын бүрэн эрх

6.1.Засгийн газар нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

6.1.1.улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулах, улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах;

6.1.2.улсын нисэхийн эрэн хайх, аврах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг чиглүүлэх;

6.1.3.улсын нисэхийн аэродром байгуулах, өөрчлөх, шилжүүлэх, бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох;

6.1.4.улсын агаарын хөлөг, хөдөлгүүр болон газар дээрх дадлагажуур, тэдгээрийн эд анги, бүрэлдэхүүн хэсэг, дэд угсралтын хэсэг, сэлбэг, тоног төхөөрөмж, холбогдох хэрэгслийг гаалийн татвараас чөлөөлөх журмыг батлах;

6.1.5.Улсын нисэхийн нисгэгч, инженер техникчид болон нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний жагсаалт, цалингийн хэмжээ, итгэлцүүрийг тогтоох.

7 дугаар зүйл.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний бүрэн эрх

7.1.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

7.1.1.улсын нисэхийн нислэгийн үйл ажиллагааны журмыг холбогдох байгууллагатай зөвшилцөж батлах;

7.1.3.улсын нисэхийн багц дүрмийг батлах;

7.1.4.улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ерөнхий шинжээчийг томилно;

7.1.5 Улсын нисэхийн байцаагчийн эрх олгох;

7.1.6 Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нисгэгч, нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний хүнсний хангалтын тусгай нормыг тогтоох.

8 дугаар зүйл.Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын чиг үүрэг

8.4.Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан бүтцийн нэгж нь дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

8.4.1.улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой хяналт, зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх;

8.4.2.улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой мэдээллийн санг хөтлөх, холбогдох байгууллагуудтай мэдээлэл солилцох;

8.4.3.улсын агаарын хөлөг, түүний бүрдэл хэсгийн гэрчилгээ, нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, гэрчилгээ, зэрэг, зэрэглэл олгох, түдгэлзүүлэх, цуцлах;

8.4.4.улсын нисэхийн дүрэм болон бусад холбогдох эрх зүйн актыг боловсруулах, батлуулах, бүртгүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

8.4.5.нислэгийн аюулгүй байдалд нөлөөлж болзошгүй Улсын нисэхийн дүрмээр зохицуулагдаагүй нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд тодорхой хугацаатай шийдвэр гаргаж, холбогдох этгээдэд мэдээлэх;

техникчид болон нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний жагсаалт, цалингийн хэмжээ, итгэлцүүрийг тогтоох.

10 дүгээр зүйл. Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын чиг үүрэг

10.2. Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллага дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

10.2.1. улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нисэхийн аюулгүй байдлыг хангуулна;

10.2.2. нисэхийн үйл ажиллагааг тасралтгүй, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх мэргэжлийн хүний нөөцтэй байна;

10.2.3. Нислэгийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтыг хангуулах нэгжтэй, харьяа нисэхийн анги, салбартай байна;

10.2.4. Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын нислэгийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих шалгагч зэрэглэлтэй нисгэгч, инженерийг Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан бүтцийн нэгжийн дүгнэлтийг үндэслэн томилох, чөлөөлөх;

13 дугаар зүйл. Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын чиг үүрэг

13.1. Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага дараах үүрэгтэй:

13.1.1. энэ хууль, түүнтэй нийцүүлж баталсан эрх зүйн акт, эзэмшиж буй агаарын хөлгийн үйлдвэрлэгчээс гаргасан дүрэм, зааврын хүрээнд нислэгийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх;

13.1.2. нислэгийн аюулгүй байдлыг хангуулах чиглэлээр бүх төрлийн арга хэмжээг зохион байгуулах;

13.1.3. үүргээ гүйцэтгэж байгаа агаарын хөлгийн нисэх багийн амь нас, эрүүл мэндийг даатгуулна.

13.2. Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллага нь нисэх онгоц, нисдэг тэрэгний дадлагажууртай байж болно.

13.3. Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах үүднээс улсын агаарын хөлгийг ашиглах гарын авлага, техник технологийн болон бусад холбогдох баримт бичгийг тухайн үйлдвэрлэгч орны хэл дээр ашиглаж болно.

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван нэгдүгээр зүйлийн 1-д “Эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан хамгаалж, үндэсний аюулгүй байдал, нийгмийн дэг журмыг хангах нь төрийн үүрэг мөн” гэж, мөн зүйлийн 2-т “Монгол Улс өөрийгөө хамгаалах зэвсэгт хүчинтэй байна. Зэвсэгт хүчний бүтэц, зохион байгуулалт, түүнд алба хаах журмыг хуулиар тогтооно.” гэж, Гучин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 6 дахь заалтад “улсыг батлан хамгаалах хүчин чадлыг бэхжүүлж, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах” гэж;

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Тавдугаар зүйлийн Зорилт 5.2-т “Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлох замаар чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчилна” гэж;

-Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 85 дугаар тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлогын үндэс” баримт бичгийн 6.2-т “Монгол Улсын батлан хамгаалах бодлого, үйл ажиллагааны харилцааг зохицуулах хууль, эрх зүйн хэм хэмжээний цогц байдлыг хангана” гэж;

-Улсын Их Хурлын 2010 оны 48 дугаар тогтоолоор баталсан Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 4.1.2-т “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулж,

ажил үүргийн давхцал, хийдлийг арилгаж, харилцан зохицуулалт хийх механизмыг боловсронгуй болгоно” гэж;

-Монгол Улсын Батлан хамгаалах тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.1-д “батлан хамгаалах бодлого, тогтолцооны эрх зүйн үндсийг тогтоох” гэж Улсын Их Хурлын бүрэн эрхэд;

-Зэвсэгт хүчний тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 12.1.2-т “зэвсэгт хүчний чадавхыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр зохион байгуулалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх” гэж Засгийн газрын бүрэн эрхэд тус тус заажээ.

Дээрх зохицуулалтын хүрээнд хуулийн 12 дугаар зүйл, 16 дугаар зүйлд заасан зохицуулалтуудыг үзвэл:

1.Улсын нисэхийн Улсын агаарын хөлөг байрлах аэродром, Эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагаа нь:

-Улсын нисэхийн аэродром байгуулах, түүний бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг Улсын нисэхийн багц дүрмээр тогтооно.

-Цэргийн зориулалттай нисэхийн аэродром байгуулах, түүний бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох асуудлыг Зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагчтай зөвшилцөн Засгийн газар шийдвэрлэнэ.

-Улсын нисэхийн аэродромын бүртгэлийг цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага эрхэлнэ.

-Улсын нисэхийн аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрийн гадна барилга байгууламж барих, холбооны болон өндөр хүчдэлийн шугам тавих асуудлыг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай урьдчилан тохиролцож шийдвэрлэнэ.

Улсын нисэхийн аэродром байгуулах шаардлагатай зохицуулалтыг Улсын нисэхийн багц дүрмээр зохицуулах бөгөөд цэргийн зориулалттай нисэхийн аэродром байгуулах асуудлыг Зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагчтай зөвшилцсөний үндсэн дээр Засгийн газар шийдвэр гарган, бүртгэлийг цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага хэрэгжүүлж аэродромын орчмын нутаг дэвсгэрийн гадна барилга байгууламж барих, холбооны болон өндөр хүчдэлийн шугам тавих асуудлыг батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай урьдчилан тохиролцож шийдвэр гаргах ач холбогдолтой.

-Аюул тулгарсан болон аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлөг, нисэх баг, зорчигчдыг эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагааг цэргийн мэргэжлийн удирдлагын дээд байгууллага тухайн агаарын хөлөг эзэмшигчтэй хамтран тусгайлан бэлтгэгдсэн бие бүрэлдэхүүн, техник хэрэгсэл ашиглан гүйцэтгэнэ.

-Эрэн хайх, авран туслах нислэгийг улсын болон иргэний нисэхийн байгууллагууд хамтран гүйцэтгэж болно.

-Орон нутгийн засаг захиргааны байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлгийн талаар өөрт мэдэгдсэн мэдээллийг зохих байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх, нисэх баг, зорчигчдын амь насыг аврах, тэдэнд эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй тусламж үзүүлэх, түүнчлэн агаарын хөлөг, түүний баримт бичгийг хамгаалалтад авах үүрэгтэй.

Аюул тулгарсан болон аюулд нэрвэгдсэн улсын агаарын хөлөг, нисэх баг, зорчигчдыг эрэн хайх, авран туслах үйл ажиллагааг зохион байгуулах байгууллага

болон хамтран ажиллах байгууллагыг тодорхой тусгасан бөгөөд орон нутаг, аж ахуйн нэгж, иргэд аюулд нэрвэгдсэн мэдээллийг нэн даруй мэдэгдэх, эмнэлгийн болон бусад зайлшгүй тусламж үзүүлэх, агаарын хөлөг, түүний баримт бичгийг хамгаалалтад авах үүргийг тусгасан байна.

Мөн Улсын нисэхийн тухай хуульд тусгах шаардлагатай зохицуулалтыг үзвэл:

2.Улсын нисэхийн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, улсын нисэхийн үйл ажиллагаанд төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх байгууллагын нисэхийн аюулгүй байдалтай холбоотой хүлээх эрх, үүрэг нь:

- улсын нисэхийн салбарыг хөгжүүлэх талаар төрөөс баримтлах бодлогыг тодорхойлох, улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийг батлах, хэрэгжилтэд нь хяналт тавих талаар *“Улсын Их Хурал”*

- улсын нисэхийг хөгжүүлэх талаарх бодлого, арга хэмжээг зохион байгуулах, улсын нисэхийн тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах, улсын нисэхийн эрэн хайх, аврах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг чиглүүлэх, улсын нисэхийн аэродром байгуулах, өөрчлөх, шилжүүлэх, бэлэн байдал, түүнд тавигдах шаардлагыг тогтоох, улсын агаарын хөлөг, хөдөлгүүр болон газар дээрх дадлагажуур, тэдгээрийн эд анги, бүрэлдэхүүн хэсэг, дэд угсралтын хэсэг, сэлбэг, тоног төхөөрөмж, холбогдох хэрэгслийг гаалийн татвараас чөлөөлөх журмыг батлах, Улсын нисэхийн нисгэгч, инженер техникчид болон нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний жагсаалт, цалингийн хэмжээ, итгэлцүүрийг тогтоох талаар *“Засгийн газрын бүрэн эрх”*

- улсын нисэхийн нислэгийн үйл ажиллагааны журмыг холбогдох байгууллагатай зөвшилцөж батлах, улсын нисэхийн багц дүрмийг батлах, улсын нисэхийн нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ерөнхий шинжээчийг томилно, Улсын нисэхийн байцаагчийн эрх олгох, Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нисгэгч, нисэхийн тусгай мэргэжлийн бүрэлдэхүүний хүнсний хангалтын тусгай нормыг тогтоох талаар *“Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний бүрэн эрх”*

- улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой хяналт, зохицуулалтыг хэрэгжүүлэх, улсын нисэхийн аюулгүй байдал, аюулгүй хамгаалалттай холбоотой мэдээллийн санг хөтлөх, холбогдох байгууллагуудтай мэдээлэл солилцох, улсын агаарын хөлөг, түүний бүрдэл хэсгийн гэрчилгээ, нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, гэрчилгээ, зэрэг, зэрэглэл олгох, түдгэлзүүлэх, цуцлах, улсын нисэхийн дүрэм болон бусад холбогдох эрх зүйн актыг боловсруулах, батлуулах, бүртгүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих, нислэгийн аюулгүй байдалд нөлөөлж болзошгүй Улсын нисэхийн дүрмээр зохицуулагдаагүй нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд тодорхой хугацаатай шийдвэр гаргаж, холбогдох этгээдэд мэдээлэх талаар *“Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан бүтцийн бүрэн эрх”*

- улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын нисэхийн аюулгүй байдлыг хангуулна, нисэхийн үйл ажиллагааг тасралтгүй, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх мэргэжлийн хүний нөөцтэй байна, Нислэгийн аюулгүй байдал, аюулгүйн хамгаалалтыг хангуулах нэгжтэй, харьяа нисэхийн анги, салбартай байна, Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын нислэгийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих шалгагч зэрэглэлтэй нисгэгч, инженерийг Улсын нисэхийн үйл ажиллагааг хариуцсан

бүтцийн нэгжийн дүгнэлтийг үндэслэн томилох, чөлөөлөх талаар “Улсын нисэхийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагын чиг үүрэг”

- энэ хууль, түүнтэй нийцүүлж баталсан эрх зүйн акт, эзэмшиж буй агаарын хөлгийн үйлдвэрлэгчээс гаргасан дүрэм, зааврын хүрээнд нислэгийн үйл ажиллагааг гүйцэтгэх, нислэгийн аюулгүй байдлыг хангуулах чиглэлээр бүх төрлийн арга хэмжээг зохион байгуулах, үүргээ гүйцэтгэж байгаа агаарын хөлгийн нисэх багийн амь нас, эрүүл мэндийг даатгуулах талаар “Улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын үүрэг”

Улсын нисэхийн салбарт төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын тоо, гүйцэтгэх үүргийн цар хүрээ, оролцоо өргөжиж байгаа болон Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад байгуулагдсантай холбогдуулан Улсын нисэхийн хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилттэй холбоотой асуудал, хүндрэл бэрхшээлийг арилгах, улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн аюулгүй ажиллагаа, аюулгүй байдлыг хангах, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын албан хаагчид тавих мэргэжлийн чадвар, шаардлага, хариуцлагыг өндөржүүлэх, нэгдсэн удирдлагаар хангах ажил чухлаар тавигдаж байна.

Улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалтууд нэмж, хуулийн зарим зохицуулалтад өөрчлөн найруулснаар эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтны эрх, үүрэг хэм хэмжээг тодорхойлох, улсын нисэхийн үйл ажиллагаа, зохион байгуулалтыг нэгдсэн удирдлагаар хангах болон улсын агаарын хөлгийн бүртгэл, улсын агаарын хөлгийн дарга, нисэх баг, нислэгийн ангилал, эрэн хайх, авран туслах болон шинээр худалдан авсан хүн тээврийн агаарын хөлгийг даатгалжуулах үйл ажиллагаа хууль тогтоомжоор зохицуулагдах юм.

3.1.2. Практикт нийцэж байгаа байдал

19 дүгээр зүйл. Улсын нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт

19.5. Улсын нисэхийн байцаагч нь Төрийн хяналт шалгалтын тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд заасан нийтлэг бүрэн эрхээс гадна дараах бүрэн эрхтэй:

19.5.1.хяналт шалгалт хийх зорилгоор улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбогдолтой объект, барилга байгууламжид саадгүй нэвтрэх;

19.5.2.улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбоотой баримт бичгийн хувийг шаардан гаргуулах;

19.5.3.шаардлагатай тохиолдолд улсын агаарын хөлгийг саатуулах;

19.5.4.шаардлагатай тохиолдолд холбогдох этгээдийн улсын нисэхийн баримт бичгийг түр хураах;

Улсын нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт дараах механизмыг бүрдүүлсэн. Үүнд:

Хэрэгжилтийг хянах механизмын хүрээнд хуулийн 19 дугаар зүйлийн 19.5 дэх хэсэгт Улсын нисэхийн байцаагч нь хяналт тавих мэргэжлийн чиглэлээр 5-аас доошгүй жил ажилласан, дээд боловсролтой, улсын нисэхийн олон улсын эрх зүйн зохицуулалтын зохих мэдлэг, ур чадвартай байх тухай зохицуулалтыг тусгасан байна.

Ийнхүү хуульчилсны дагуу хуулийн хэрэгжилтийг хянах механизм практикт хэрхэн хэрэгжих талаар судлахад:

1. Улсын нисэхийн аюулгүй ажиллагааг хангах, хуульд заасан нислэг-техникийн осол, зөрчлийг шалгах ерөнхий шинжээчийг томилох, албан тушаалын

харьяаллыг тодорхой болгох, нисэхийн үйл ажиллагаа Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын нэгжийн бүрэн эрхэд Улсын нисэхтэй холбоотой эрх зүйн баримт бичгийг боловсронгуй болгож баримтлах үндэслэлийг тусгаж өөрчлөхөөс гадна Монгол Улсын Засгийн газрын 2023 оны 486 дугаар тогтоолоор улсын нисэхтэй холбоотой хууль тогтоомж, бодлогын хэрэгжилтийг боловсронгуй болгох, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагуудыг бодлогын нэгдсэн удирдлагаар хангах, нисэхийн аюулгүй байдалд хяналт тавих, зохицуулалтын тогтолцоог сайжруулах зэрэг асуудлуудыг тусгах зэрэг зүй ёсны шаардлага байгаа болно.

ДӨРӨВ. ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

4.1. Улсын нисэхийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн дүгнэлт, зөвлөмж

Зорилгод хүрсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд

Нисэхийн салбарт төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын тоо, гүйцэтгэх үүргийн цар хүрээ, оролцоо өргөжиж байгаатай уялдуулан Улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад шилжин байгуулагдсантай холбогдуулан Улсын нисэхийн хууль тогтоомж, эрх зүйн баримт бичгийн уялдаа холбоог сайжруулах, хуулийн хийдсэн, давхардсан, зөрчигдсөн байдлыг арилгах, улсын агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх, улсын нисэхийн аюулгүй ажиллагаа болон аюулгүй байдлыг хангах, улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагын албан хаагчид тавих мэргэжлийн шалгуур үзүүлэлт, шаардлага, хариуцлагыг өндөржүүлэх, эрх зүйн баталгааг бүрдүүлэх болон Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт түүний удирдлагын тухай хууль, Иргэний нисэхийн тухай хуулиуд шинэчлэн батлагдсантай нийцүүлэн Улсын нисэхийн тухай хууль /шинэчлэн найруулах/-ийн төслийг боловсруулах эрх зүйн хэрэгцээ, шаардлага бий болсон.

Мөн сүүлийн жилүүдэд Улсын нисэхийн тухай хуулийн үйлчлэлд хамаарах байгууллагууд (Зэвсэгт хүчний Агаарын цэргийн командлал, Онцгой байдлын Ерөнхий газар, Хил хамгаалах Ерөнхий газар)-ыг улсын агаарын хөлгөөр хангах, хуульд заасан чиг үүргээ гүйцэтгэх боломжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр Засгийн газраас бүх талаар дэмжин ажиллаж байна. Тухайлбал, 2020 оноос хойших хугацаанд Зэвсэгт хүчний Агаарын цэрэг 7, Хил хамгаалах Ерөнхий газар 1, Онцгой байдлын Ерөнхий газар 4 нэгж агаарын хөлгөөр хүчин чадлаа нэмэгдүүлжээ.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангах, холбогдох хууль тогтоомжтой нийцүүлэн боловсронгуй болгож, зарим эрх зүйн харилцааг нарийвчлан тодорхойлох замаар хуулийг илүү боловсронгуй, ойлгомжтой зөв хэрэглэх дараах хэрэгцээ шаардлага байгаа болно. Үүнд:

1. Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулиудад улсын агаарын хөлөг эзэмшигч байгууллагуудын үйл ажиллагааг зохицуулахтай холбогдсон харилцааг тухайлан тусгаагүй байдаг тул хуулийн төслөөр Улсын Их Хурал, Засгийн газрын бүрэн эрхэд улсын нисэхийн үйл ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах зарим зохицуулалтуудыг тусгах шаардлагатай.

2. Сүүлийн жилүүдэд улсын агаарын хөлгийг эзэмшигч байгууллагууд шинэ төрлийн агаарын хөлгөөр нислэгийн үйл ажиллагаа эрхлэх, үйл ажиллагаандаа олон улсын эрх бүхий байгууллагаас гэрчилгээжсэн гадаадын иргэн болон Монгол Улсын иргэний нисэх, бусад хувийн нисэхийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуй нэгж, иргэдтэй хамтран ажиллах болсон нь хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа Улсын нисэхийн тухай хуульд энэ талаарх тусгайлсан эрх зүйн зохицуулалт дутмаг байгааг засаж, энэ талаар эрх зүйн зохицуулалтыг хуульд тусгайлан шинээр нэмэх хэрэгцээ үүссэн.

3. Монгол Улсын Засгийн газрын шийдвэрээр Батлан хамгаалах асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад улсын нисэхийн асуудал хариуцсан бүтцийн нэгж шинээр бий болсонтой холбоотойгоор хуульд улсын агаарын хөлгийн бүртгэл, нислэгт тэнцэх чадварын гэрчилгээ олгох, цуцлах, сунгах болон нисэх, инженер техникчдийн бүрэлдэхүүнд нисэхийн мэргэжлийн үнэмлэх, зэрэглэл, зэрэг олгох, сунгах, батламжлах болон агаарын хөлгийг даатгалд хамааруулахтай холбогдсон харилцааг хуулиар тодорхой зохицуулалттай болгох шаардлага байна.

Улсын нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсанаар улсын нисэхийн үйл ажиллагаа, түүний удирдлага, чиг үүрэг тодорхой болж, хуулийг зөв ойлгомжтой хэрэглэх, хуулийг хэрэгжүүлэх бусад эрх зүйн баримт бичгүүд боловсронгуй болж, давхцал, хийдэл бүрэн арилах боломж бүрдэнэ.

НОМ ЗҮЙ

НЭГ. Монгол Улсын хууль

1. Улсын нисэхийн тухай хууль, (2003 он);
2. Захиргааны ерөнхий хууль, (2015 он);
3. Хууль тогтоомжийн тухай хууль, (2015 он);
4. Иргэний нисэхийн тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/, (2023 он).

ХӨЁР. Хэм хэмжээний акт

1. Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдрийн 52 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Алсын хараа-2050”;
2. Монгол Улсын Их Хурлын 2023 оны 06 дугаар сарын 30-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай”;
3. Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны 08 дугаар сарын 27-ны өдрийн 21 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр батлах тухай”;
4. Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 01 дүгээр сарын 25-ны өдрийн 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Аргачлал батлах тухай” ;

ГУРАВ. Монгол хэл дээрх ном, өгүүлэл, нийтлэл, судалгааны тайлан, эмхэтгэл

1. Вокдушный Кодекс Российской Федерации;
2. Об использовании Вокдушного пространства Республики Казахстан деятельности авиаций.